

”Ei voi ikään kuin kotoutua johonkin jos ei oteta mukaan”

Maahanmuuttajien kotoutumiselle ja kotouttamiselle annetut merkitykset kotouttamistyötä
tekevien puheessa

Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Laatija:
Yulia Santonen

Maaliskuu 2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Aikuiskasvatustiede

Tekijä: Yulia Santonen

Otsikko: ”Ei voi ikään kuin kotoutua johonkin jos ei oteta mukaan”: Maahanmuuttajien kotoutumiselle ja kotouttamiselle annetut merkitykset kotouttamistyötä tekevien puheessa

Ohjaaja: professori Päivi Siivonen

Sivumäärä: 58 sivua

Päivämäärä: Maaliskuu 2025

Tiivistelmä

Tässä pro gradu -tutkimuksessa tarkastelen kotoutumista kotouttamistyötä tekevien henkilöiden näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää sitä, miten yksittäiset järjestöt ja organisaatiot, jotka osallistuvat kotouttamistyöhön, näkevät roolinsa kotoutumisen edistämiseksi. Tutkimus pyrkii löytämään vastauksia siihen, miten paikallisten organisaatioiden työntekijät rakentavat kotoutumisen ja kotouttamisen merkityksiä puheessaan. Tutkimukseni voi auttaa ymmärtämään ja käsittelemään kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita. Huomioni kohdistuu kuitenkin erityisesti sellaisiin osiin kotouttamistoiminnasta, joita on tutkittu vain vähän.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan kieli tuottaa ja muodostaa käsityksiämme maailmasta ja toisistamme. Konstruktionistisen ajattelun mukaan ihmiset rakentavat yhteiskunnallista todellisuutta vuorovaikutuksessa ja kielen avulla. Tässä tutkimuksessa analysoidussa haastatteluaineistossa työntekijät pohtivat kotoutumista ja kotouttamistyötä ja antavat näille erilaisia merkityksiä.

Tutkimusaineisto koostuu haastatteluista, jotka on kerätty seitsemältä työntekijältä, jotka toimivat viidessä Jyväskylässä toimivissa organisaatioissa. Kerätty aineisto analysoitiin temaattisen analyysin avulla, jolla pyrittiin selvittämään, mitä merkityksiä haastateltavat antavat kotoutumiselle ja kotouttamiselle ja miten he kontekstualisoivat nämä käsitteet.

Tuloksissa keskeistä on se, että kotoutunut maahanmuuttaja määrittyy puheessa toimijuuden kautta. Kotouttamistyötä tekevien puheessa onnistuneella kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan muuttamista aktiiviseksi toimijaksi yhteiskunnassa. Tämän tärkeimmän huomion lisäksi aineiston analyysissä nousi esiin seuraavia asioita. Kotoutumisen edistämisen ehto on antaa ihmisille mahdollisuus toimia aitona toimijana. Kotouttamistyö on siten pyrkimystä luoda tila, jossa ihmiset pystyisivät toimimaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kotouttamistyön ytimenä on kohtaamisten järjestäminen. Tämän lisäksi kotouttamistyön on kohdistuttava myös maahanmuuttajia vastaanottavaan yhteiskuntaan niin, että yhteiskunta tulee suvaitsevammaksi.

Tutkimustulokset osoittavat, että pääosin kotoutumisen merkitykset ovat yhteydessä suomalaiseen kotoutumispolitiikkaan ja vallalla oleviin käsityksiin maahanmuutosta. Haastateltavien organisaatioita ei ole velvoitettu järjestämään kotoutumistoimintaa eivätkä ne ole osa virallisia kotoutumispalveluita, ja tämä vaikuttaa puheessa rakentuviin merkityksiin. Keskeisin näistä eroista oli se, että analyysissä ei tullut esiin kotouttamistyön merkitys työllistymistä edistävänä toimintana melkein millään tavalla.

Avainsanat: kotoutuminen, kotouttaminen, toimijuus, kohtaaminen, maahanmuuttaja, kotouttamistyötä tekevä

Sisällysluettelo

1	Johdanto. Tutkimuksen lähtökohdat	4
2	Kotouttamistyö ja onnistunut kotoutuminen	8
2.1	Kotoutuminen ja kotouttaminen suomalaisessa maahanmuuttopolitiikassa	8
2.2	Kotoutuminen tutkimuksen valossa	11
2.3	Kohtaaminen ja toimijuus kotoutumisen puitteissa	15
2.3.1	Kohtaaminen eri alojen tutkimuksissa	15
2.3.2	Toimijuus ja maahanmuuttajat	18
2.4	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	20
3	Aineisto ja tutkimusmenetelmät	22
3.1	Aineiston kuvaus	22
3.2	Teemahaastattelu aineistokeruumenetelmänä	24
3.3	Sosiaalinen konstruktionismi	25
3.4	Temaattinen analyysi	27
4	Tutkimuksen tulokset	30
4.1	Maahanmuuttajan toimijuuden lisääminen kotoutumisen päämääränä	30
4.2	Kotouttamistyö edistää kotoutumista järjestämällä kohtaamisia ja vaikuttamalla yhteiskuntaan	34
4.2.1	Kohtaamisten merkitys kotouttamistyössä	34
4.2.2	Kotouttamistyö kohdistuu vastaanottavaan yhteiskuntaan	38
5	Yhteenveto ja pohdinta	43
5.1	Tulosten tarkastelua	44
5.1.1	Tulosten käytännön merkitys	44
5.1.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimuksen suunta	47
	Lähteet	50
	Liitteet	57

1 Johdanto. Tutkimuksen lähtökohdat

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan maahanmuuttajien kotoutumista kotouttamistyötä tekevien eri organisaatioissa ja järjestöissä työskentelevien henkilöiden näkökulmasta. Kotoutuminen on kompleksinen ja vaikeasti määriteltävä ilmiö. Maahanmuuttajan kotoutuminen on pitkä prosessi ja sen onnistumiseksi tarvitaan aikaa ja tukea. Kotoutumiseen liittyviä haasteita pohditaan eri tieteen aloilla ja ratkaisut haasteisiin etsitään monialaisessa yhteistyössä. Maahanmuuton nopea kasvu edellyttää entistä syvempää ymmärrystä siitä, mitä kotouttamistyöllä halutaan saavuttaa. On myös hyvää tunnistaa, että suomalainen maahanmuuttopolitiikkaa kannattaa kehittää niin, että se edistää yhdenvertaisuutta.

Suomen väestöllinen huoltosuhde ja siihen liittyvät ennusteet osoittavat, että maahan tarvitaan merkittävästi lisää työikäistä väestöä. Työikäisen väestön pikainen lisääminen on välttämätöntä, ja tarvittavan lisäväestön määrä on niin suuri, että sitä tuskin voidaan saavuttaa muilla keinoilla kuin maahanmuuttoa lisäämällä. Työikäisten maahanmuuttajien työllistymisen varmistamiseksi kotoutumisen on onnistuttava nykyistä paremmin. Kotoutumisen onnistuminen tarkoittaa muun muassa sitä, että maahanmuuttaja kokee kuuluvansa yhteiskuntaan, saa tarvitsemaansa koulutusta ja mahdollisuuden kehittää kielitaitoaan eikä kohtaa rasismia. Maahanmuuttajien vauhdikkaasti kasvavan määrän takia tutkimus kotoutumisesta on tärkeää ja ajankohtaista. Vieraskielisen väestön määrä on monikertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Maahanmuuttovirastoon tuli kaiken kaikkiaan 196 003 oleskelulupahakemusta vuonna 2024, kun vuonna 2014 hakemuksia oli yhteensä 53 873 (TEM 2025).

Nykyisen hallitusohjelman mukaan Suomeen kotoudutaan työllä. Hallitusohjelman mukaan Suomen kotoutumispolitiikka perustuu kielen oppimiseen, työntekoon ja suomalaisen yhteiskunnan sääntöjen noudattamiseen. Maahan muuttaneiden työllisyysaste on valtaväestöä matalampi, ja heidän integroitumisensa suomalaiseen työelämään on tärkeää paitsi kotoutumisen edistämisen myös julkisen talouden näkökulmasta. (TEM 2024.) Maahanmuutto nähdään yhtenä ratkaisuna työvoimapulaan. Useimmat hallituspuolueet haluavat lisää työperäistä maahanmuuttoa. Suomeen tulevat maahanmuuttajat ovat kuitenkin taustan, iän ja kielitaidon puolesta erilaisia keskenään. Opiskelijat sekä työntekijöiden ja opiskelijoiden perheenjäsenet jättivät ennätysellisen paljon oleskelulupahakemuksia vuonna 2024 (TEM 2025). Näiden ryhmien kotoutumisen edistäminen työn kautta ei ole välttämättä mahdollista, koska heidän on hankittava koulutusta, paikallisen kielen tunteista tai

molempia ennen työhön pääsyä. Maahanmuuttajien kotoutumista ei voi tämän takia sitoa pelkästään työhön.

Kotoutuminen konkretisoituu yhteiskunnan jäsenten kohtaamisissa. On tärkeää ymmärtää maahanmuuttajien ja kantaväestön välisen vuorovaikutuksen luonne. Yhä useampi kantasuomalainen kohtaa maahanmuuttajia työssä, koulussa ja muualla. Vuorovaikutus kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä ansaitsee enemmän huomiota tutkimuksessa kuin se nyt saa (Renvik & Säävälä 2024, 15). Kotoutumista edistävä laki uudistetaan vuonna 2025. Uudistuksen keskeiset tavoitteet ovat maahan muuttaneiden työllisyystilanteen, kielitaidon ja yhteiskunnallisen osallisuuden parantaminen. Näiden lisäksi tavoitellaan yhdenvertaisuuden ja hyvien väestösuhteiden tukemista. (Valtioneuvosto 2025.)

Suomessa vuorovaikutus kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä on vähäistä. Käytän havainnollistavaa esimerkkiä Ville Pitkäsen ja kollegoiden tutkimuksesta (2019), jossa todettiin, että suurella osalla Suomen somalin- ja arabiankielisistä ei ole kantaväestöön kuuluvia tuttuja ollenkaan. Hyvien väestösuhteiden tukemiseen kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Vuonna 2024 julkaistun Kotoutumisen kokonaiskatsauksen huomion kohteena on väestösuhteet. Tämän lisäksi ELY-keskus käynnisti vuonna 2023 Hyvät väestösuhteet -nimisen hankkeen.

Kotoutuminen on monimuotoinen prosessi, joka ulottuu kaikille elämän osa-alueille, kuten työelämään, koulutukseen, terveyteen, hyvinvointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja yhteiskunnan valmiuteen ottaa vastaan uusia tulijoita (TEM 2024). Onnistuneelle kotoutumiselle ei ole asetettu tarkkaa mittaria. Yhteiskunnassa vallitsevan diskurssin mukaan onnistuneen kotoutumisen merkinä pidetään maahanmuuttajan työllistymistä.

Työllistyminen on ilman muuta erittäin tärkeää, koska tulojen saaminen takaa maahanmuuttajien mahdollisuuden toimia itsenäisesti. Maahanmuuttoa käsittelevässä tutkimuksessa esiintyy kuitenkin myös muita näkökulmia onnistuneeseen kotoutumiseen. Monet tutkijat ovat esittäneet näkemyksen, jonka mukaan kotoutuminen on edennyt hyvin, kun maahanmuuttajien ja kantaväestön väliset erot elämän eri osa-alueilla eivät ole merkittäviä (Saukkonen 2020, 27). Tällä kriteerillä Suomessa on vielä paljon kehitettävää. Suomessa maahanmuuttajien työllisyydessä on merkittäviä eroja kantaväestöön verrattuna. Vieraskielisten työttömyysaste on keskimäärin noin kaksinkertainen verrattuna kotimaisia kieliä puhuviin (Elinkeinoelämän keskusliitto 2021). Viime vuosina ulkomailla syntyneiden

työllisyysaste on kuitenkin kehittynyt myönteisesti ja lähentynyt Suomessa syntyneiden työllisyyttä (TEM 2024).

Maahanmuuttajataustaisilla oppilailla on usein heikommat PISA-tulokset koulussa (PISA22 Ensituloksia, 53–54). Korkeakouluissa on vain vähän toisen sukupolven maahanmuuttajia verrattuna siihen, miten iso osa väestöstä on maahanmuuttajia. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) mukaan ulkomaalaistaustaisten 18–24-vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 2018 6 %, mutta korkeakouluopiskelijoista heitä oli vain 3 % (Karvi 2019).

Suomalaisen kotoutumispolitiikan toteutumiseksi luotua kotouttamisjärjestelmään pyörittävät monet eri tahot. Suomessa kotouttamistyöllä ei ole yhtä selvää järjestäjää, vaan sitä järjestää eri tasoilla monet eri organisaatiot. Lain mukaan kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja palveluiden järjestäminen tapahtuu monialaisena yhteistyönä, johon osallistuvat muun muassa kunnat, työ- ja elinkeinotoimistot ja poliisi (Laki kotoutumisen edistämisestä 14.4.2023/681). Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät näiden lisäksi monet järjestöt, yhdistykset ja yksityiset oppilaitokset. Nykyinen hallitusohjelma korostaa yhteisöjen ja kolmannen sektorin roolia kotoutumisen edistämisessä (TEM 2025).

Kotoutumista tutkitaan melko paljon eri näkökulmista. Erityisesti viralliseen kotoutumisohjelmaan sisältyvät palvelut, joilla tarkoitetaan kuntien järjestämiä kotoutumisen alkuvaiheen palveluita, saavat paljon huomiota. Kerron tämän pro gradun kannalta olennaisesta aiemmasta tutkimuksesta seuraavassa luvussa tarkemmin. Tutkimusta siitä, miten yksittäiset järjestöt ja organisaatiot osallistuvat kotouttamistyöhön on kuitenkin melko vähän.

Tutkin sitä, miten yksittäiset järjestöt ja organisaatiot, jotka osallistuvat kotouttamistyöhön, näkevät roolinsa kotoutumisen edistämisessä. Minua kiinnostavat organisaatiot, joita ei ole velvoitettu lailla järjestämään kotouttamistoimintaa eivätkä ne ole osa virallisia kotoutumispalveluita. Olen toiminut jonkin aikaa kotoutumiskoulutuksen opettajana ja tunnen hyvin kotoutumisohjelmaan sisältyvät palvelut, varsinkin Varsinais-Suomessa. Olen myös ollut itse kotoutujana samalla seudulla. Tutkimuseettisistä syistä haluan kuitenkin tutkia jotain toista seutua, vaikka peilaankin tutkimusta myös omiin kokemuksiini.

Tämän tutkimuksen haastatteluaineisto on kerätty jyvaskyläläisten organisaatioiden ja järjestöjen työntekijöiltä. Haastateltavien organisaatiot järjestävät toimintaa, joka edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Näillä organisaatioilla ja järjestöillä ei ole varsinaista vastuuta tai velvollisuutta kotouttamispalveluiden tuottamisesta.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten paikallisissa organisaatioissa työskentelevät henkilöt ymmärtävät oman kotouttamistyön ja mitä he tarkoittavat kotoutumisella. Pohdin sitä, miten paikalliset organisaatiot ja järjestöt, jotka järjestävät kotouttamistyötä, ymmärtävät työnsä tavoitteet. Pääkysymykseni on:

Miten paikallisten organisaatioiden työntekijät rakentavat kotoutumisen ja kotouttamisen merkityksiä puheessaan?

Aineistoni koostuu litteroiduista haastatteluista, joita analysoin temaattisesti. Analyysi rakentuu sosiaalisen konstruktionismin varaan.

Tutkimuksen keskeinen konteksti on kotoutuminen ja kotouttaminen. Selostan myöhemmin tätä alaa käsittelevää tutkimusta. Kotoutuminen ja kotouttaminen ovat myös tutkimuksen keskeisimmät käsitteet. Tämän lisäksi tutkimuksen keskeisiksi käsitteiksi nousi maahanmuuttajan toimijuus ja kohtaaminen. Toimijuudella tarkoitan tässä tutkimuksessa kykyä tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä itsenäisesti. Määritelmä nojaa sosiokulttuuriseen oppimis- ja kehitysteoriaan. Kohtaaminen määrittyy toiminnaksi, jossa tapahtuu jotain.

Tässä tutkielmassa on viisi lukua johdannon lisäksi. Teoriatausta ja relevantti aikaisempi tutkimus esitellään luvussa 2. Kuvaan tutkimuksen keskeisistä käsitteistä, joita ovat kotoutuminen, toimijuus ja kohtaaminen. Luvussa on myös lyhyt katsaus kotoutumista koskevaan tutkimukseen (2.2). Luvussa 3 esittelen tutkimukseni aineiston ja tutkimusmenetelmät. Luvussa käsitellään muun muassa teemahaastattelun rakennetta (3.2) ja alaluvussa 3.4. kuvaan analyysitapaani. Luvussa neljä on tutkielman varsinainen analyysi. Alaluku 4.1 käsittelee maahanmuuttajien toimijuuden lisäämistä kotoutumisen päämääränä. Alaluvussa 4.2 pohdin kohtaamisten merkitystä kotouttamistyössä ja sitä, miten kotouttamistyö vaikuttaa yhteiskuntaan. Pohdintaluvussa kokoan yhteen tulokseni, tarkastelen tuloksia suhteessa teoriaan ja arvioin tulosten merkitystä. Lisäksi arvioin tutkimuksen luotettavuutta ja mietin jatkotutkimusten mahdollisia suuntia.

2 Kotouttamistyö ja onnistunut kotoutuminen

Toisessa luvussa kuvailen sitä, miten tutkimuskirjallisuudessa käytetään kotoutumisen ja kotouttamisen käsitteitä. Selitän ensimmäisessä alaluvussa (2.1) sitä, mitä yleensä tarkoitetaan kotoutumisella ja kotouttamisella. Kerron lyhyesti siitä, mitä näkökulmia kotoutumiseen ja kotouttamiseen on kehittynyt tutkimuskentällä vuosien saatossa (alaluku 2.2). Alaluvussa 2.3 kuvaan tutkimuksen keskeisistä käsitteistä ja siitä, miten näitä tutkitaan. Luvun viimeisessä alaluvussa 2.4 kerron tutkimustehtävästäni ja tarkennan tutkimuskysymyksiä.

2.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen suomalaisessa maahanmuuttopolitiikassa

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kotoutumista. Suomessa kotoutumista ohjataan poliittisilla päätöksillä osana yleisempää maahanmuuttopolitiikkaa. Maahanmuuttajien kotoutuminen on Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) vastuulla. TEM:in mukaan ”Kotoutumista edistävä politiikka tukee maahanmuuttajien työllistymistä sekä yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta ja kotoutumisen kaksisuuntaisuutta. Kotoutumista edistävällä politiikalla tuetaan maahanmuuttajien osallisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla” (TEM. Vastuualueet. Kotoutumispolitiikka). Ministeriö kehittää kotoutumista edistäviä toimenpiteitä.

Tämän tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ovat kotoutuminen ja kotouttaminen. Kotoutumisella viitataan prosessiin, jonka kautta maahan muuttanut ihminen löytää paikkansa uudesta yhteiskunnasta. Kotouttamisella viitataan kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin. (Saukkonen 2020, 17.) Kotoutuminen ja kotouttaminen ovat uudissanoja, jotka luotiin suomen kieleen kotouttamislainsäädäntöä valmisteltaessa.

Eurooppalaisessa keskustelussa vakiintui käsite integraatio kuvaamaan sekä kotoutumisen prosesseja että sitä tukevaa politiikkaa, hallintoa ja palveluja. Suomalaisten näkökulmasta sana integraatio korostaa prosessin yksipuolisuutta ja viittaa yhteiskuntaan sulautumiseen. Suomessa haluttiin korostaa prosessin kaksisuuntaisuutta. Saukkosen mukaan kotoutumisen kaksisuuntaisuus tarkoittaa sitä, että ”niin sanotun kantaväestön ja vastaanottavan yhteiskunnan sosiaalisten instituutioiden ja palvelujärjestelmien on tärkeä ymmärtää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja ryhtyä tarvittaviin toimiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja yhteiskunnan toimintojen sujuvuuden varmistamiseksi” (Saukkonen 2020, 21). Suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa käytetään yleensä integraatiota kotoutumisen ja kotouttamisen synonyymeina.

Suomen tapa korostaa käsitteellä ”kotoutuminen” kaksisuuntaista sopeutumista heijastaa pitkäaikaista tieteellistä keskustelua, jota käydään muun muassa tunnetussa englanninkielisessä artikkelissa *Rethinking integration*. Aleksandra Grzymala-Kazlowska ja Jenny Phillimore tarkastelevat tekstissään (2018) uudestaan integraatio -käsitettä. Artikkelissa nostetaan esille erilaisia tapoja ajatella maahanmuuttajien sopeutumista ja asettumista uuteen yhteiskuntaan. Kirjoittajien mukaan integraation uudelleen määrittelyssä pitäisi huomioida integraatioprosessien moniulotteisuus ja maahanmuuttajien monenlaiset ominaisuudet, jotka vaikuttavat integraation mahdollisuuksiin ja -haasteisiin. Integraation uudelleen määrittämiseen vaikuttaa muun muassa transnationalismin yleistyminen. Transnationaalinen sosiaalinen tila (Wagner 2017) viittaa tiloihin, joissa sosiaaliset suhteet ja verkostot ylittävät kansalliset rajat, ja joissa yksilöt ja yhteisöt ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa yli valtioiden rajojen. Transnationaalisen elämän yleistyminen asettaa kyseenalaiseksi maahanmuuttajien sitoutumisen yhteen tiettyyn yhteiskuntaan. Tämä ja monet muut tekijät vaikuttavat siihen, että tieteessä ei ole edelleenkään yhteistä käsitystä siitä, mitä tarkkaan ottaen tarkoitetaan integraatiolla tai kotoutumisella. Toistaiseksi maahanmuuttoon liittyvät tutkimukset ovat keskittyneet siihen, että tutkitaan maahanmuuttajien erilaisia tapoja osallistua vastaanottavan yhteiskunnan elämään. Jos katsotaan poliittisia päätöksiä, voidaan sanoa, että integraatio ymmärretään enemmän assimilaationa vastaanottavaan yhteiskuntaan kuin vastavuoroisena ja kaksisuuntaisena sopeutumisena. (Grzymala-Kazlowska & Jenny Phillimore 2018, 180–182.)

Kotoutumista käsitellään Suomen lainsäädännössä. Nykyinen laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) astui voimaan 1.1.2025. Työ- ja elinkeinoministeriö on yhdessä Sanastokeskuksen kanssa päivittänyt Kotoutumisen sanaston käsitteitä 1.1.2025 voimaan tulevan kotoutumislain mukaisiksi. Kotoutuminen -käsitteen päivitetty määritelmä on seuraava: ”maahanmuuttajan yksilöllistä prosessia, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa ja jonka aikana maahanmuuttajan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo yhteiskunnassa sekä osallisuus työ- ja elinkeinoelämässä, koulutuksessa, järjestötoiminnassa tai muussa yhteiskunnan toiminnassa syvenee ja monipuolistuu” (KOTO24).

Kotouttamistyötä ei määritellä laissa erikseen. Laissa puhutaan kotoutumista edistävästä palveluista. Arkikielessä puhutaan kuitenkin usein kotouttamistoiminnasta. Tällä käsitteellä viitataan yleensä eri palveluihin, jotka edistävät maahanmuuttajien kotoutumista. Kotoutumista edistävät palvelut ovat laaja kokonaisuus. Palvelu, joka tukee maahanmuuttajan kotoutumista, voi olla kehitetty kotoutumisen edistämistä varten tai se voi olla yleisen

palvelujärjestelmän palvelu tai kolmannen sektorin toimintaa, joka osaltaan tukee kotoutumista. Kotoutumista tukevia palveluita ovat esimerkiksi paikallisen kielen opiskelu, työvalmennus ja opinto- ja työohjaus.

Kotoutumista edistävän lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista. Viitataan tässä Pasi Saukkosen tiivistelmään lain pykälistä. Lain tarkoituksena on siis tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan sekä edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Perusteluissa korostetaan, että tavoitteena on myös maahanmuuttajien tasavertaisuus muun väestön kanssa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää maahanmuuttajien omatoimisuutta ja tavoitteellista osallistumista. (Saukkonen 2020, 76–77.)

Maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan edistetään muun muassa kotoutumiskoulutuksen kautta. Kotoutumiskoulutus on kotoutumispalvelu, jonka tarkoituksena on kehittää henkilön suomen tai ruotsin kielen taitoa ja muita kotoutumista edistäviä valmiuksia, jotka tukevat henkilön pääsyä opintoihin ja työelämään sekä osallistumista yhteiskunnan toimintaan (KOTO24).

Kotoutuminen on prosessi, joka liittyy elämän eri osa-alueisiin. On tapana jakaa kotoutuminen eri osa-alueisiin, kuten rakenteelliseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen, identiteettiin liittyvään ja poliittiseen kotoutumiseen (Ahokas 2010). Maahanmuuttajan kotoutuminen voi tapahtua eri tahtiin eri osa-alueilla. Eri tutkimukset pyrkivät mittamaan kotoutumisen eri osa-alueilla tapahtuvaa edistystä. Poliittista kotoutumista mitataan tutkimalla ulkomaalaistaustaisen väestön äänestämistä vaaleissa. Rakenteellista kotoutumista mitataan osallistumisella työelämään ja tulotasolla. Identiteettipohjaista kotoutumista mitataan avioitumisella syntyperäisen suomalaisen kanssa. (Valaste & Wass 2019.) Tällaiset kotoutumisen ”indikaattorit” ovat lähinnä tutkijoiden työkaluja. Käytännössä maahanmuuttaja voi kokea kotoutuneensa, vaikka ei äänestä eikä ole työelämässä. Toisaalta työssä oleva maahanmuuttaja, joka ei pääse koulutustasoa vastaavaan työhön voi kokea syrjäytyneensä. Kotoutumisen suhteellisuus on suuri haaste tutkijoille. Euroopassa kotoutumista seurataan pääosin EU:n ja OECD:n käyttämien viitekehysten avulla. Seurantajärjestelmän osa-alueita ovat: työllisyys, koulutus, terveys ja hyvinvointi, asuminen, osallistuminen sekä kaksisuuntainen kotoutuminen. (Renvik & Säävälä 2024.)

2.2 Kotoutuminen tutkimuksen valossa

Kotoutumista tutkitaan eri näkökulmista. Kotoutumista tutkitaan useimmiten osana laajempaa kokonaisuutta eli kotouttamispolitiikkaa. Kotoutumista koskevat tutkimukset voidaan jakaa eri tyyppeihin. Osa tutkimuksista käsittelee kotouttamispolitikan kehittämistä. Näissä tutkimuksissa vertaillaan eri maiden kotouttamispolitiikkaa ja selvitetään keinoja tehostaa tai nopeuttaa kotoutumisprosessia (Ronkainen & Suni 2019; Kokkonen ym. 2019; Kekki ym. 2023). Osa tutkimuksista selvittää kotoutumisen sosiaalisia vaikutuksia. Näissä tutkimuksissa tarkastellaan kanta- ja maahanmuuttajaväestön välisiä eroja. Suuri osa tällaisista tutkimuksista pohtii tasa-arvon edistämiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen liittyviä kysymyksiä (Castaneda & Kuusio 2019; Eid ym. 2023).

Vaikka Suomessa on muuttoliikkeillä pitkä historia, systemaattinen kotoutumispolitiikka on suhteellisen uusi ilmiö. Suomalainen kotoutumispolitiikka alkoi virallisesti vuonna 1999, kun ensimmäinen kotoutumislaki astui voimaan. Tämä laki loi perustan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi Suomessa. Muuttoliikkeiden tutkimukseen erikoistunut laitos, Siirtolaisinstituutti, perustettiin Suomessa vuonna 1974.

Kotoutumisen osaamiskeskus julkaisee kotoutumisen kokonaiskatsauksen osana kotoutumisen seurantajärjestelmää hallituskausittain eli noin neljän vuoden välein. Ensimmäinen kokonaiskatsaus julkaistiin 2012 ja viimeisin vuonna 2023. Katsaukset koostuvat artikkeleista, jotka käsittelevät esimerkiksi maahanmuuttajien työllisyyttä, koulutusta, hyvinvointia ja osallistumista. Näillä katsauksilla on painopisteensä. Esimerkiksi vuoden 2019 kokonaiskatsaus koostuu kahdesta osasta: artikkelijulkaisusta ja infografiikkajulkaisusta. Tutkimusjulkaisun artikkelit valottavat kotoutumisen eri osa-alueita syvemmin kuin numeraaliset seurantaindikaattorit. Infografiikkajulkaisun indikaattorit tiivistävät kotoutumiseen liittyviä ilmiöitä tiiviiksi tunnusluvuiksi tilastollista seurantaan varten. Artikkelijulkaisu koostuu viidestä osiosta, jotka vastaavat kotoutumisen seurannan eri osa-alueita: työllisyys, koulutus, hyvinvointi, osallistuminen ja kaksisuuntainen kotoutuminen. (TEM 2019.)

Tuuli Kurki on tutkinut (2019) sitä, miten kotouttamispolitiikka toteutuu koulutuksen kentällä. Kurki tutkii sitä, miten kotouttamispolitiikka ja kotouttamisen käytännöt toimivat ja osallistuvat maahanmuuttajasubjektiviteetin rakentumiseen. Kurki osoittaa, että kotoutumista edistävät toimenpiteet eivät tee maahanmuuttajista aktiivisia ja tasavertaisia suomalaisen yhteiskunnan jäseniä, vaan päinvastoin kotoutumista edistävät toimenpiteet vahvistavat

maahanmuuttajien syrjäytymistä ja marginalisointia. Kurki on kehittänyt käsitteen ”maahanmuuttajaistaminen”, jolla tarkoitetaan sitä, että kotouttamispolitiikan ja kotouttamisen käytäntöjen avulla erilaiset maahanmuuttajat yhdistetään yhdeksi ryhmäksi.

Ameera Masoud (2024) seurasi tutkimuksessaan kotoutumiskoulutusta kahdessa suomalaisessa ammattioppilaitoksessa ja haastatteli vuosina 2016–2018 kymmeniä koulutukseen osallistuvia maahanmuuttajia sekä alan ammattilaisia. Masoudin mukaan kotoutumisjärjestelmän keskeinen ongelma on, että se keskittyy maahanmuuttajien työllistämiseen mahdollisimman nopeasti näiden koulutus- ja urataustasta riippumatta. Kotoutumisjärjestelmän toinen suuri ongelma on se, ettei rasismia tunnisteta yhdeksi kotoutumisongelmien syyksi. Maahanmuuttajat nähdään "erilaisina", ja heidän kohtaamiaan haasteita selitetään usein kulttuurieroilla.

Quivine Ndomo (2024) on tutkinut korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia suomalaisesta kotoutumisesta. Ndomon tutkimustulokset viittaavat siihen, että suomalainen kotoutumisjärjestelmä rakentaa maahanmuuttajista erillistä ja alempiarvoista työntekijöiden luokkaa. Ndomon mukaan ehdolliset markkinakansalaisuuden periaatteet välineellistävät maahanmuuttajia ja tekevät kotoutumisesta markkinaehtoista. Käytännössä tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että järjestelmän päätavoite on integroida maahanmuuttaja mahdollisimman nopeasti suomalaisille työmarkkinoille mihin tahansa ammattiin riippumatta maahanmuuttajan koulutustasosta ja osaamisesta.

Näissä tutkimuksissa yhteistä on se, että tutkijan huomio kohdistuu niihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin, jotka on määritelty laissa. Kriittiseen perinteeseen kuuluvan tutkimuksen valossa kotoutumista edistävät toimenpiteet eivät auta kotoutumista vaan syventävät yhteiskunnan eriarvoisuutta. Kotoutumisen edistämisen vaikuttavuuden arviointi vaatii lisää tutkimusta. Tutkittua tietoa kotoutumista edistävien toimien vaikutuksista on vielä vain vähän. Kriittisen näkökulman tasapainottamiseksi pitäisi mainita se, että on tutkimuksellisia viitteitä siitä, että Suomen kotoutumissuunnitelmat palvelevat sekä maahanmuuttajia että Suomen julkista taloutta. Hanna Pesola, Matti Sarvimäki ja Tuomo Virkkala (2024) tarkastelevat tuoreita Suomessa ja muissa Pohjoismaissa tehtyjä tutkimuksia kotoutumispolitiikan vaikutuksesta. Analyysissa todettiin, että lisäpanostukset kotoutumiskoulutukseen ovat tuottaneet merkittäviä myönteisiä vaikutuksia kaikissa tapauksissa, joista on tähän mennessä pystytty tekemään uskottavat vaikuttavuusarviot (Pesola, Sarvimäki & Virkkala 2024).

Suomalaisella kotouttamispolitiikalla on tiettyjä piirteitä. Tärkein näistä piirteistä on kotoutumiskoulutus, jolla on hyvin selvä työelämäpainotus. Reeta Ronkainen ja Minna Suni tutkivat kotoutumiskoulutusta ohjaavia asiakirjoja 25 vuoden ajalta (1993–2017). He toteavat, että työn rooli asiakirjoissa on korostunut viime aikoina ja osallisuus näyttäytyy yhä vahvemmin juuri työllistymisenä. Työelämän ulkopuolinen arki liittyy asiakirjoissa lähinnä Kelaan ja muihin instituutioihin. Tämän lisäksi he havaitsivat myös selvän siirtymän yksilön tarpeista yhteiskunnan asettamiin velvoitteisiin. (Ronkainen ja Minna 2019, 79.) Ronkaisen ja Sunin mukaan vuonna 1997 työ kuvattiin yksilön oikeutena, mutta 2000-luvulla se on muuttunut yksilön velvollisuudeksi ja kotoutumisen onnistumisen osoittajaksi (Mt., 85).

Kotoutumiskoulutus ei ole muodollisesti osa suomalaista koulutusjärjestelmää, mutta sitä ohjaavan opetussuunnitelman perusteet vastaavat rakenteeltaan koulutusjärjestelmän opetussuunnitelmia. Miika Kekki, Reeta Ronkainen, Tanja Seppälä ja Marjukka Weide (2023) analysoivat kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet ja tutkivat sitä, miten kaksisuuntaisen integraation periaate ilmenee perusteissa. Tämä periaate realisoituu opetussuunnitelman tekstissä etenkin osallisuuden käsitteessä, joka määritellään lisäntyvinä mahdollisuuksina osallistua yhteiskunnan eri osa-alueille (Kekki ym., 2023, 91).

Kotoutumiskoulutusta tutkitaan melko usein suomen kielen oppimisen näkökulmasta (ks. Seppälä 2022, Skotson 2020, Strömmer 2017), koska vuoden kestävässä kotoutumiskoulutuksessa tavoitellaan ”toimivaa peruskielitaitoa” sekä yhteiskunnassa toimimista ja työllistymistä koskevia valmiuksia. Kielitaitotason kehittäminen on siten avainasemassa kotoutumiskoulutuksessa. Kielen oppimiseen kohdistuvat tutkimukset käsittelevät pääosin sitä, millaisia mahdollisuuksia ja rajoitteita suomen kielen oppimiselle on kotoutumiskoulutuksen puitteissa tai sitä, millaisia kokemuksia suomen kielen käytöstä ja oppimisesta maahanmuuttajilla on kotoutumiskoulutuksesta. Tutkimukseni kannalta suomen kielen kehittämiseen liittyvä tutkimus on kuitenkin vähemmän relevanttia.

Tässä alaluvussa esitetyt tutkimukset keskittyvät julkisen kotoutumistoiminnan tutkimiseen. Tutkimuksessani käytetty aineisto on kerätty julkisen kotoutumistoiminnan ulkopuolisilta toimijoilta. Kotoutumistoiminnan ulkopuoliset toimijat ovat tahoja, jotka eivät ole virallisesti vastuussa kotoutumispalveluista, mutta jotka silti tukevat maahanmuuttajien kotoutumista eri tavoin. Näitä toimijoita on monenlaisia. Näihin kuuluu erilaiset järjestöt ja yhdistykset, uskonnolliset yhteisöt, vapaaehtoiset henkilöt, harrastustoimijat sekä työnantajat. Tällaista hajanaista kenttää on vaikea tutkia. On erityisen vaikeaa saada luotettavaa tietoa näiden

toimijoiden toiminnan vaikuttavuudesta. On kuitenkin olemassa tutkittua tietoa siitä, miten kyseiset toimijat täydentävät virallisia kotoutumispalveluja ja voivat olla merkittävässä roolissa maahanmuuttajien kotoutumisprosessissa.

Mitä tiedetään kotoutumistoiminnan ulkopuolisten toimijoiden järjestämästä toiminnasta ja sen vaikutuksesta? Seuraavaksi huomioni kohdistuu tutkimuksiin, joissa on tavalla tai toisella tutkittu kotouttamistyötä tekeviä tahoja. Tässä gradussa käyttämäni aineisto on kerätty organisaatioista, joita ei ole velvoitettu lailla järjestämään kotouttamistoimintaa. Olen siis kiinnostunut tutkimuksista, joissa tutkitaan eri järjestöjen ja vapaaehtoisten toimintaa maahanmuuttajien parissa.

Ruotsalaisessa tutkimuksessa tutkittiin sitä, miten sosiaalinen kokemus osallisuudesta kehittyi maahanmuuttajien ja vapaaehtoistyöntekijöiden välisten keskustelujen tuloksena vapaaehtoisten järjestämissä kielikahviloissa. Tutkimustulokset näyttävät, että maahanmuuttajat määrittelevät kuulumisen kokemuksen, oikeudet ja resurssien saatavuuden sosiaalisen osallistumisen ehdoiksi. Ajatellaan, että kielikahvilat voivat auttaa kehittämään paikallista yhteisöä osallistavaksi, tasa-arvoiseksi ja integroituneeksi yhteiskunnaksi. (Fejes & Dalstedt 2023, 2–3.)

Tiina Sotkasiira (2018) tarkastelee maahanmuuttajien kotoutumisen tueksi kehitetyn palvelujärjestelmän kykyä tunnistaa ja vahvistaa maahanmuuttajien hyvinvoinnin eri tekijöitä. Sotkasiira tarkastelee kotouttamistyön ammattilaisten kuvauksia ja tulkintoja kotouttamisen arjesta. Ammattilaisten joukossa ovat sosiaalityöntekijöiden ja poliisien lisäksi erilaisten järjestöjen työntekijöitä. Tutkimuksessa todetaan, että palvelujärjestelmän heikkous on siinä, ettei se politiikan eikä käytäntöjen tasolla riittävästi huomioi kotoutujien jo olemassa olevaa kyvykkyyttä. Ammatillaiset pitävät kotoutumista sosiaalisen kansalaisuuden ehtona. Sotkasiira huomasi, että kansalaisjärjestöjen aktiivit korostavat haastatteluissa sitä, miten tärkeä olisi kuulla maahanmuuttajia sekä yksilöinä että ryhmänä heitä koskevassa päätöksenteossa. (Sotkasiira 2018.)

Jaana Vuori jakaa kotouttamistyön seitsemään erilaiseen käytännön ulottuvuuteen. Nämä ovat tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki, sosiaalipolitiikan järjestelmien selittäminen, kielellinen tuki, fyysinen huolenpito, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Vuoren mukaan viidessä ensimmäisessä korostuu konkreettinen vuorovaikutustyö asiakkaiden kanssa. Kaksi jälkimmäistä liittyvät työn organisatoriseen puoleen. (Vuori 2015, 398.)

Yhteenvedona voidaan todeta, että julkisen kotoutumistoiminnan ulkopuolisia toimijoita koskeva tutkimus on melko vähäistä. Suomen työ- ja elinkeinoministeriö tuottaa maahanmuuttajien työttömyyttä ja työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistumista kuvaavia tilastoja. Niin kutsutun Kotoutumisen indikaattorit -tietokannan avulla voidaan seurata kotoutumisen tilaa Suomessa. Kotoutumistoimintaan osallistuvien järjestöjen ja yhdistysten tietoja on kuitenkin vaikea tutkia, koska niitä ei löydy mistään keskitetysti eikä niiden keräämät tiedot ole yhtä kattavat ja luotettavat kuin Tilastokeskuksen rekisteriaineistot ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) aineistot. Eri tutkimuksissa paikallisten yhdistysten ja järjestöjen vaikutus maahanmuuttajien kotoutumiseen arvioidaan myönteiseksi, mutta aihetta suoraan koskevaa tutkimusta ei juurikaan ole.

2.3 Kohtaaminen ja toimijuus kotoutumisen puitteissa

2.3.1 Kohtaaminen eri alojen tutkimuksissa

Tässä tutkimuksessa kohtaaminen -käsite nousi keskeiseksi käsitteeksi aineiston analyysissä. Haastateltavat puhuvat kohtaamisista ja niiden merkityksestä paljon. Haastateltavat tarkoittavat kohtaamisella montaa eri asiaa. Usein kohtaaminen tarkoittaa heille jotain merkittävää tapaamista tai uuteen tapaan ja asiaan tutustumista. Kyseisen käsitteen runsas esiintyvyys aineistossa vaatii lisää pohdintaa.

Kohtaaminen ei ole tieteellinen käsite, jolle löytyisi selkeää määritelmää. Kohtaamisella yleensä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilöt kuuntelevat toisiaan ja haluavat ymmärtää toisiaan. Kohtaamisista puhutaan sosiaalityön, opettamisen ja ohjauksen yhteydessä. Vuonna 2002 Kotimaisten kielten keskus julkaisi Helsingin Sanomien päätoimittaja Matti Vilppulan mielipidekirjoituksen, jossa hän pohtii kohtaaminen -sanon yleistynyttä käyttöä. Kirjoittajan mielestä, sekä verbiä ”kohdata” että substantiivina ”kohtaaminen” käytetään arkikeskustelussa tarpeettomasti ja liikaa. Vilppulan mukaan ”kohdata kuuluu nimenomaan sielunhoitajien, terapeuttien, ihmissuhdeongelmien parissa työskentelevien ja näistä ongelmista kirjoittavien kieleen. Kohdattavana on tavallisesti jokin pulma, ristiriitatilanne tai ihminen, johon suhtautuminen askarruttaa kohtaajaa”. (Vilppula, 2002.) Vilppulan mielipide tukee havaintojani kohtaaminen -sanon käytöstä. Kohtaamisella tarkoitetaan usein tietynlaista suhtautumista asiaan, haasteeseen tai henkilöön.

Kohtaaminen -käsitettä käytetään runsaasti sekä arkikielessä että tutkimuskirjallisuudessa. Kohtaamisia pohditaan sosiaalityön ja hoitoalan tutkimuksessa. Asiakkaiden ja potilaiden

kohtaaminen askarruttaa terveys- ja sosiaalialan ammattilaisia. Tämän lisäksi eri alojen tutkijat puhuvat ”tilanteen kohtaamisesta”, kun tarkastelevat ongelmalliseen tilanteeseen suhtautumista.

Tämän tutkimuksen kannalta on tärkeää se, miten tarkastellaan kotouttamistyön puitteissa tapahtuvia kohtaamisia. Vuonna 2018 julkaistu Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi -kirja luo pohjan tälle tarkastelulle. Johanna Hiitola, Merja Anis ja Kati Turtiainen kokosivat yhteen artikkeleita, joissa pohditaan sitä, miten erilaisissa palveluissa kohdataan maahanmuuttajataustaisia ihmisiä. Kirjoittajien mukaan artikkelikokoelma tuo uusia näkökulmia yhteiskunta- ja hyvinvointipoliittiseen keskusteluun.

Mainitussa kirjassa kotoutuminen ymmärretään niin, että se on yhteydessä yleisimpiin hyvinvoinnin kokemuksiin sekä ihmisten osallisuuden ja toimijuuden rakentumiseen erilaisissa kohtaamisissa. Lyhyesti kohtaaminen määrittyy toiminnaksi, jossa tapahtuu jotain. Kirjoittajien mukaan kohtaamiset ja niissä muotoutuvat merkitykset voivat vahvistaa tai vaikeuttaa ihmisten osallisuutta ja toimijuutta. (Hiitola, Anis & Turtiainen, 2018, 10–15.)

Käsitys kohtaamisista, joissa vahvistuu tai vaikeutuu ihmisten toimijuus, on luonteeltaan lähellä Jaana Vuoren ajatusta arjen kansalaisuuden tapahtumista (Vuori 2012 ja 2015). Vuoren käsitteellä viitataan siihen, että osallisuus ja toimijuus voivat toteutua vasta kohtaamistilanteissa. Vuoren mukaan maahanmuuttajataustaisten arjen kansalaisuus rakentuu erilaisissa kohtaamisissa. Vuori toteaa, että maahanmuuttajien kohtaamiset viranomaisten kanssa vaikuttavat yhteiskuntaan kuulumisen mahdollisuuksiin. (Vuori 2012, 258.)

Myös Tiina Sotkasiira pohtii artikkelissaan maahanmuuttajien osallisuutta, joka toteutetaan järjestelmän ehdoilla. Sotkasiira tarkastelee artikkelissaan kotouttajien näkemyksiä kotoutumisesta. Hän toteaa, että käytäntöjen tasolla kotoutumisen tueksi rakennettu palvelujärjestelmä ei huomioi kotoutujien olemassa olevaa kyvykkyyttä (Sotkasiira 2018, 44–48). Sotkasiira pohtii tutkimuksessaan Vuoren kehittämää ”arjen kansalaisuutta”. Arjen kansalaisuuden rinnalla Sotkasiira käyttää kriittisen autonomian käsitettä, jonka avulla hän pohtii maahanmuuttajien mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan. Sotkasiiran mukaan kriittisen autonomian kehittämiselle ei ole varsinaista tilaa kotouttamisessa. Syy siihen on muun muassa se, että maahanmuuttajat eivät osallistu heitä koskevien käytäntöjen muuttamiseen ja muokkaamiseen. (Mt., 44.)

Kotouttamistyön kontekstissa tapahtuvat kohtaamiset ovat merkityksellisiä. Lotta Kokkonen tuo artikkelissaan esille, kuinka tärkeäksi pakolaiset kokevat suhteet viranomaisten kanssa, etenkin ensimmäisinä vuosina. Viranomaistyössä kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että ihminen tulee kohdatuksi kunnioittavasti, sillä näillä kohtaamisilla on suuri merkitys (Kokkonen 2018). Nämä ajatukset saavat tukea tieteellisestä keskustelusta, joka koskee integraation uudelleen määrittelyä. Käsitys integraatiosta merkityksellisenä vuorovaikutuksena on erityisen näkyvä eurooppalaisessa tutkimusdiskurssissa (Grzymala-Kazłowska & Phillimore 2018, 185).

Kotouttamistyössä tapahtuvat kohtaamiset kiinnostavat tutkijoita. Kotoutumisen edistämisen kannalta on tärkeä ymmärtää, miten tapa kohdata maahanmuuttajia edesauttaa kotoutumista. Toistaiseksi maahanmuuttajien kohtaamiseen liittyy tietynlainen kategorisointi. Johanna Hiitola ja Marja Peltola tutkivat perheammattilaisten työssä esiintyvää taipumusta yleistäviin kategorisointeihin, joissa asiakkaiden ”kulttuuri” tulkitaan tietynlaiseksi jo ennalta (Hiitola & Peltola 2018). Tutkimuksessa todetaan, että jopa hyvää tarkoittava kategorisointi voi silti perustua rasismiin ja syrjiviin käytäntöihin. Hiitolan ja Peltolan mukaan sosiaali- ja terveystyön keskiössä oleva yksilöllinen kohtaaminen muodostuu hyvin tärkeäksi, kun kohdataan maahanmuuttotautaisia, jotka ovat joutuneet syrjityksi monilla elämän osa-alueilla. (Hiitola ja Peltola 2019, 238.)

Kategorisointia kotouttamistyössä mietitään muissakin tutkimuksissa. Tuuli Kurki (2019) väittää, että vaikka kotouttaminen pyrkii tekemään maahanmuuttajista aktiivisia ja tasavertaisia suomalaisen yhteiskunnan jäseniä, kotouttamistoimenpiteet pikemmin vahvistavat kuin ehkäisevät maahanmuuttajien syrjäytymistä ja marginalisointia. Syyn siihen Kurki näkee muun muassa siinä, että kotouttamisen käytäntöihin sisältyy ”maahanmuuttajaistaminen”. (Kurkki 2019.)

Mielenkiintoinen lisäys pohdintaan ”maahanmuuttajaistamisesta” löytyy Miika Kekin tuoreesta väitöskirjasta. Kekki (2024) tutkii sitä, miten aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa työskentelevät uraohjaajat muovaavat kotouttamispolitiikkaa oman toimintansa kautta. Kekin mukaan maahanmuuttajien kanssa työskentelevät joutuvat tasapainottamaan ristiriitoja ylhäältä tulevien kotoutumispolitiikan reunaehtoien ja kohtaamiensa ihmisten tarpeiden välillä. Kotoutumiskentällä työskentelevät uraohjaajat etsivät erilaisia tapoja tasapainottaa aiemmin mainittuja ristiriitoja. Yksi ammatillinen

selviytymiskeino on maahanmuuttajien kohtaaminen ryhmänä ja ihmisten yksilöllisyyden häivyttäminen taka-alalle. (Kekki 2024.)

Yhteenvedona voidaan sanoa, että kohtaaminen on varsin yleinen käsite eri alojen tutkimuksessa, jossa pohditaan maahanmuuttotyötä ja kotoutumista. Kohtaaminen -sanan monimerkityksellisyys on haaste. Tässä tutkimuksessa nojaan Hiitolan, Aniksen ja Turtiaisen kirjassa esitettyyn määritelmään. Kohtaaminen määrittyy toiminnaksi, jossa tapahtuu jotain.

2.3.2 Toimijuus ja maahanmuuttajat

Toinen tärkeä käsite, joka nousi esille tämän tutkimuksen aineiston analyysissä, on toimijuus. Toimijuuden käsitettä käytetään eri tieteenaloilla eri tavoin, ja sen takia sille on erilaisia määritelmiä. Kasvatustieteissä toimijuuden käsitteelle on myös erilaisia määritelmiä, mutta usein sillä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen tai organisaatioiden kykyä ja mahdollisuutta tehdä omaa toimintaansa koskevia valintoja sen sijaan, että toimintaa ohjaisivat ulkoiset tai sisäistetyt rakenteet kuten rangaistukset ja palkkiot tai normit, säännöt ja diskurssit (Tieteen termipankki).

Kasvatustieteissä toimijuus -käsitteen soveltamista pohditaan eri oppimis- ja kehitysteorioissa. Toimijuuden käsite on moniselitteinen, ja siksi aikuiskasvatuksen tutkimuksessa pohditaan toimijuuden ontologiaa ja sen erilaisia ilmenemismuotoja. Anneli Eteläpelto kollegoineen (2014) tarkastelivat toimijuutta käsittelevää tieteellistä keskustelua. Katsauksessa tunnistettiin neljä erilaista tutkimustraditiota, joissa pohditaan toimijuutta. Yksi niistä on sosiokulttuurinen lähestymistapa, jonka piirissä esiintyy erilaisia käsityksiä toimijuudesta. Pääosin toimijuus ymmärretään kollektiiviseksi ja sosiaalisesti ilmiöksi. 2000-luvulla tutkimuskeskusteluissa on noussut esille subjektilähtöinen ajattelu. Subjektilähtöisen painotuksen sosiokulttuurisessa lähestymistavassa voisi ymmärtää niin, että henkilön käsitys itsestään vaikuttaa merkittävästi siihen, miten ja millaista toimijuutta hän harjoittaa. (Eteläpelto ym. 2014, 206–207.)

Toimijuus on abstrakti ja moniulotteinen käsite. Aikuiskasvatuksen alalla keskustelu toimijuudesta on suhteellisen uusi. Aikuisten toimijuus sinänsä nähdään itsestään selvänä. Tutkijoiden kiinnostuksen herättää tavallisesti jonkun ryhmän rajoittunut toimijuus, esimerkiksi vammaisten tai maahanmuuttajien toimijuus. Näissä tapauksissa toimijuus rinnastetaan elämänhallintaan. Aikuisten maahanmuuttajien osalta on tapa puhua rajoitetusta toimijuudesta tai sen yleisemmästä puutteesta. (Eteläpelto, Heiskanen ja Collin 2010.)

Toimijuus voidaan määritellä omaehtoiseksi ja itsenäiseksi toiminnaksi. Toimijuudella voidaan myös viitata luoviin aloitteisiin. Toimijuus voi olla tavoitteellista tai voi myös näyttäytyä sopeutumisenä tilanteeseen. Anneli Eteläpelto, Tuula Heiskanen ja Kaija Collin (2010) toteavat, että eri käsityksille toimijuudesta on yhteistä se, että toimijalla pitäisi olla valtaa ja voimaa vaikuttaa asioihin, tehdä valintoja ja päätöksiä sekä saada aikaan jotakin konkreettista (Eteläpelto ym. 2010, 12–13). On hyvä muistaa, että ihminen ei tee valintoja ja päätöksiä tyhjiössä. Toimijuutta ajatellessa pitää muistaa sosiaaliset, taloudelliset ja muut edellytykset, jotka rajoittavat mahdollisuuksia valita ja vaikuttaa. Ihmisten toimintaa ohjaavat yhteiskunnalliset reunaehdot.

En tarkastele maahanmuuttajan toimijuutta sinänsä, vaan väitän, että kotouttamistyötä tekevien puheessa käsitys kotoutumisesta rakentuu maahanmuuttajan toimijuuden ympärille. Tutustuin moniin eri tutkimuksiin, joissa määritellään toimijuus. Kun luin tutkimusaineiston, huomasin, että haastateltavien puheessa on tunnistettavissa eri määritelmille tyypillisiä painotuksia. Tunnistin aineistossa lukuisia pyrkimyksiä kytkeä onnistunut kotoutuminen aktiiviseen elämänhallintaan.

Toimijuudella tarkoitan tässä tutkimuksessa kykyä tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä itsenäisesti. Toimijuudessa on kysymys yksilöiden mahdollisuudesta tehdä omaa elämää koskevia valintoja yhteiskunnallisten reunaehtojen puitteissa. Määritelmä nojaa sosiokulttuurisen lähestymistavan piirissä esiintyviin käsityksiin toimijuudesta (Eteläpelto ym. 2014, 210).

Maahanmuuttajien toimijuutta on tutkittu Suomessa jonkin verran eri näkökulmista. Maahanmuuttajien toimijuutta on tutkittu muun muassa kotoutumiskoulutuksen yhteydessä (esim. Ronkainen & Suni 2019, Seppälä 2022, Masoud 2024). Näissä tutkimuksissa toimijuutta tarkastellaan lähinnä sosiokulttuurisena kykynä toimia. Kotoutumiskoulutukseen osallistuminen on velvoittavaa toimintaa. Toimijuuden harjoittamista kotoutumiskoulutuksen puitteissa on siis rajoitettu. Toimijuutta sivutaan kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden analyysissä (Kekki, Ronkainen, Seppälä & Weide 2023). Kirjoittajat toteavat, että nykyiset kotoutumiskoulutuksen perusteet painottavat opiskelijoiden toimijuuden, itsenäisyyden ja hyvinvoinnin tukemista (Kekki ym., 2023, 94). Perusteissa korostuu osallisuuden käsite, mutta se jää määrittelemättä. Osallisuus määrittyy kuitenkin selvästi työelämästä käsin: opiskelijaa pyritään osallistamaan ennen kaikkea työelämään. Kirjoittajien

mukaan maahan muuttaneiden osallistuminen ja aktiivisuus eivät takaa heidän osallisuutta yhteiskunnassa. (Mt., 95.)

Toinen näkökulma maahanmuuttajien toimijuuteen liittyy kielenoppimisen tutkimukseen (esim. Dufva & Aro 2015; Scotson 2019 ja 2020; Seppälä 2022). Vieraan kielen oppijoilla on asenteita, tunteita ja tietynlainen toimijuus, jotka kaikki vaikuttavat kielen omaksumiseen. Suomea toisena kielenä oppivia tutkitaan sen selvittämiseksi, mikä edistää oppimista. Suomen kielen opiskelu on tärkeä osa maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta.

Kotoutumiskoulutuksen tehostamisen kannalta on erityisen tärkeä ymmärtää, miten aikuiset oppivat kieltä parhaiten ja miten heidän tunteensa, asenteet ja toimijuus ovat yhteydessä kielitaidon kehittämiseen. Suomen kielitaidon kehittäminen on keskeinen ehto työelämään osallistumiselle. Työelämän kontekstissa maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden toimijuutta tutkitaan työhön perehdyttämisen ja johtamisen näkökulmasta. Aiheesta löytyy useita pro gradu -tutkielmia (esim. Hiltunen 2015; Somersaari 2020).

Maahanmuuttajanuorten siirtymät ja koulutukselliset trajektorit -hankkeen puitteissa on tutkittu eri ryhmien toimijuutta (Mäkelä 2019; Kalalahti 2019; Holmberg & Niemi 2019). Esimerkiksi Marja-Liisa Mäkelä (2019) tutkii suomalaisten maahanmuuttajataustaisten tyttöjen toimijuutta peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä. Mäkelä toteaa, että tytöt tekevät aktiivisia valintoja niissä toimijuuden rajoissa, jotka heillä on. Liila Holmberg ja Anna-Maija Niemi (2019) tutkivat toimijuutta nuorten musliminaisten koulutuspolun kerronnassa. Kerronnassa tulee esiin toimijuutta rajoittavia ja vahvistavia sosiaalisia ulottuvuuksia.

Yhteenvetona voidaan todeta, että toimijuudella tarkoitetaan useimmiten kykyä ja mahdollisuutta tehdä valintoja ja toimia omien tavoitteiden mukaisesti. Maahanmuuttajien toimijuutta on tutkittu Suomessa erityisesti kotoutumiskoulutuksen yhteydessä, jossa toimijuutta tarkastellaan sosiokulttuurisena kykynä toimia.

2.4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Kotoutumista tutkitaan melko paljon eri näkökulmista, mutta kotoutumista edistäviin palveluihin kohdistuva tutkimus jakautuu hieman epätasaisesti. Edellisessä luvussa kuvasin kotouttamistoiminnan tutkimuksen päälinjoja. Suurin osa tutkijoiden huomiosta kohdistuu niin sanottuihin virallisiin kotoutumista edistäviin palveluihin, kun taas epävirallisia

palveluita on tutkittu hyvin vähän, vaikka niitä on melko paljon eri paikkakunnilla. Kotoutumisen tilaa Suomessa seurataan keräämällä tilastoja, jotka koskevat maahanmuuttajien työllisyyttä, koulutusta, terveyttä ja hyvinvointia sekä asumista. Suomessa kotoutumista edistäviä palveluita tarjoavat muun muassa erilaiset järjestöt ja organisaatiot, joita ei ole laissa velvoitettu järjestämään tällaista toimintaa. Tutkimusta näiden organisaatioiden tekemästä työstä ja niiden roolista kotoutumisen edistämässä on siis kuitenkin vain vähän.

Tarkoitukseni on lisätä ymmärrystä sitä, miten kotouttamistoiminta itse asiassa toimii. Tutkimukseni voi auttaa ymmärtämään ja käsittelemään kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluita. Huomioni kohdistuu erityisesti sellaisiin osiin kotouttamistoiminnasta, joita on tutkittu vain vähän.

Tutkimustehtäväni on selvittää, miten paikallisissa organisaatioissa työskentelevät henkilöt ymmärtävät oman kotouttamistyön ja mitä he tarkoittavat kotoutumisella. Pohdin sitä, miten paikalliset organisaatiot ja järjestöt, jotka järjestävät kotouttamistyötä, ymmärtävät työnsä tavoitteet. Tarkoituksena on vastata seuraaviin kysymyksiin. Pääkysymys on:

Miten paikallisten organisaatioiden työntekijät rakentavat kotoutumisen ja kotouttamisen merkityksiä puheessaan?

Alakysymyksiä ovat:

Miten maahanmuuttajien toimijuus rakentuu haastateltavien puheessa?

Millainen merkitys kohtaamisella on kotoutumisessa?

Tutkin siis sitä, miten kolmannen sektorin työntekijät merkityksellistävät kotoutumista ja kotouttamista puheessaan. Etsin toimijuutta ja kohtaamisia käsitteleviä sisältöjä haastateltavien puheesta. Nämä nousivat keskeisiksi kategorioiksi, kun haastateltavat puhuivat kotoutumisesta ja kotouttamisesta.

Haastatteluaineisto koostu kuudesta haastattelusta, joista viisi on yksilöhaastatteluja ja yksi toteutettiin ryhmähaastatteluna kahden haastateltavan kesken. Menetelmänä käytän Braunin ja Clarkin (2012) mallin mukaista temaattista analyysia, kun taas teoreettisena viitekehyksenä käytän sosiaalista konstruktionismia. Näistä kerron lisää seuraavassa luvussa.

3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tässä luvussa kuvailen aineistoani ja perustelen menetelmävalintoja. Esittelen lyhyesti haastateltavat informantit ja organisaatiot, joissa he ovat töissä (alaluku 3.1). Kerron lyhyesti haastattelusta aineiston keruumenetelmänä (alaluku 3.2). Kuvan tutkimusmenetelmää ja selitän tämän suhteen teoreettiseen viitekehkeyseeni, sosiaaliseen konstruktionismiin (alaluku 3.3) Kerron analyysitavasta alaluvussa 3.4.

3.1 Aineiston kuvaus

Tutkin sitä, mitä paikalliset organisaatiot, jotka tarjoavat kotoutumista edistäviä palveluita, tarkoittavat kotoutumisella. Tällaisten organisaatioiden iso kirjo vaikeuttaa aiheen tutkimista. Tässä tutkimuksessa huomioni kohdistuu muutamiin Jyväskylässä toimiviin organisaatioihin.

Aineisto kerättiin Jyväskylässä vuonna 2018 pro gradu -tutkielmaa varten. Kyseisessä tutkielmassa tutkittiin paikallisten organisaatioiden ja järjestöjen työntekijöiden kokemuksia kotouttamistyöstä. Haastateltavat edustavat viittä eri organisaatiota, jotka tukevat Jyväskylään muuttavien maahanmuuttajien kotoutumista. Nämä viisi organisaatiota ovat Monikulttuurikeskus Gloria ry, Jyvälän Setlementti ry, Muutila ry: Homies Youth Work, Jyväskylän kaupungin taidemuseo ja Jyväskylän seurakunta.

Kyseinen aineisto soveltuu oman tutkimukseni tarpeisiin, koska tarkoitus on saada mahdollisimman monipuolinen kuva siitä, miten työntekijät ymmärtävät kotoutumisen ja kotouttamisen.

Aineisto koostu kuudesta haastattelusta, joista viisi on yksilöhaastatteluja ja yksi toteutettiin ryhmähaastatteluna kahden haastateltavan kesken. Haastateltavia on ollut yhteensä seitsemän. Aineiston kerääjä lähetti kutsun Jyväskylässä toimivalle järjestölle, joista ei kuitenkaan saatu montaa haastateltavaa. Ensimmäinen haastateltava auttoi kuitenkin löytämään sopivia haastateltavia.

Haastattelutilanteet etenivät haastattelurungon mukaan (ks. Liite 1). Haastattelurunko lähetettiin haastateltaville etukäteen sähköpostitse. Jokaisen haastattelun kesti noin 45 minuuttia. Haastattelija Marianne Pulkkinen nauhoitti ja litteroi keskustelut. Litteroinnin jälkeen Pulkkinen tuhosi äänitetyt haastattelut ja luovutti litteraatiot Yhteiskuntatieteellisille tietoarkistolle. Olen hakenut Yhteiskuntatieteelliseltä tietoarkistolta luvan käyttää aineistoa omaan tutkimukseeni.

Informanteista kaikki ovat naisia ja edustavat viittä eri organisaatiota, kuten mainitsin aiemmin. Informantit toimivat eri nimikkeillä organisaatioissaan, mutta kaikkien työtehtäviin kuului kotouttamistoiminnan suunnittelu tai järjestäminen. Tarkat ammattinimikkeet on poistettu haastatteluista, sillä pienessä organisaatiossa sen pohjalta voi tunnistaa ihmisen. Kaikki informantit esiintyvät aineistossa nimikkeellä ”työntekijä”.

Haastateltavien edustamat organisaatiot ja yhdistykset ovat keskenään hyvin erilaisia. Yhteistä on se, että kaikki organisaatiot tekevät työtä, joka edistää maahanmuuttajien kotoutumista.

Viidestä organisaatiosta kaksi, Monikulttuurisuuskeskus Gloria ry ja Jyvälän Setlementti ry, tekevät selkeimmin maahanmuuttajille suunnattua työtä, mutta minkään organisaation toiminta ei ole yksinomaan suunnattu vain maahanmuuttajille (Pulkinen 2019, 9). Esimerkiksi Jyväskylän kaupungin taidemuseo osallistuu kotoutumisen edistämiseen tekemällä yhteistyötä muiden kotouttamistyötä tekevien tahojen kanssa. Jyväskylän seurakunta taas osallistuu kotoutumisen edistämiseen järjestämällä esimerkiksi englanninkielisiä jumalanpalveluksia, leiritoimintaa ja monikulttuurisen työn diakonipäivystystä. Muutila ry -yhdistys edistää yksilön ja yhteisön oppimista ja hyvinvointia. Muutila ry:n hanke *Homies Youth Work* kehittää toimintaa yksinäisyyttä kokeville nuorille. Yksinäisyyttä kokevien nuorten joukosta löytyy paljon maahanmuuttajataustaisia nuoria, ja siksi tämä toimintaa voidaan laskea osittain kotouttamistoiminnaksi. (Pulkinen 2019, 10–12.)

Haastattelut etenivät tiettyjen teemojen varassa. Teemat ovat seuraavia: organisaation toimintaperiaatteita, toiminnan kohderyhmiä, kotouttamistyön järjestämisen syitä ja kokemuksia kotouttamistyöstä. Haastattelija Marianne Pulkinen osallistui aktiivisesti keskusteluun. Kerätyn aineiston pohjalta tehty tutkimus pyrkii valaisemaan paikallisten organisaatioiden ja järjestöjen roolia kotouttamistoiminnassa. Aineiston kerääjä oli kiinnostunut selvittämään sitä, miksi nämä organisaatiot ylipäätään järjestävät maahanmuuttajille suunnattua toimintaa. Näillä organisaatioilla ja järjestöillä ei ole varsinaista vastuuta tai velvollisuutta kotouttamispalveluiden tuottamisesta (Pulkinen 2019).

Haastattelupohjan kysymykset käsittelevät eri aiheita (Liite 1). Ensimmäisillä kysymyksillä selvitetään sitä, kuinka iso osa organisaation toiminnasta on suunnattu nimenomaan maahanmuuttajille. Seuraavaksi selvitetään sitä, mitkä periaatteet tai ideologiat ohjaavat

maahanmuuttajille suunnattua toimintaa. Näiden jälkeen pyritään selvittämään työntekijöiden kokemuksia kotouttamistoiminnasta.

Työntekijöiden kokemuksista kysytään haastatteluissa eri tavalla. Haastattelija pyysi haastateltavia arvioimaan sitä, mikä on ollut haastavinta toiminnassa ja sitä, missä organisaatio on onnistunut erityisen hyvin. Näiden lisäksi haastattelija kysyy toiminnan parannusmahdollisuuksista ja siitä, mitä voisi tehdä eri tavoin ja millä ehdoilla. (Liite 1.) Tutkimukseni kannalta nämä kysymykset ovat erityisen tärkeitä. Työntekijät vastaavat muun muassa kysymykseen siitä, mitä kotouttamistoiminnan järjestäminen merkitsee organisaatiolle. Kun haastateltavat pohtivat kotouttamistoiminnan merkitystä, keskustelu nousee niin sanotulle yleistasolle. Merkityksen pohtiminen edellyttää laajemman yhteiskunnallisen kontekstin pohtimista. Tutkimuskysymykseni kannalta tämä osa keskustelua on erityisen mielenkiintoinen, koska pyrin analysoimaan työntekijöiden puheessa kotoutumiselle annettuja merkityksiä.

3.2 Teemahaastattelu aineistokeruumenetelmänä

Minulla ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa aineistokeruutapaan, koska päätin käyttää valmista aineistoa. Kerätyn aineiston pohjalta on kirjoitettu pro gradu -tutkielma, jossa tutkimusmetodina on käytetty etnografista menetelmää (Pulkkinen 2019). Etnografisen tutkimuksen tarkoituksiin sopivia aineistokeruutapoja on useita. Gradun kirjoittaja perustelee aineistokeruumenetelmän valintaa sillä, että haastattelu ja keskustelut ovat yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä etnografisessa tutkimuksessa. Haastatteluilla kerätty aineisto voi vastata erilaisiin tarpeisiin tutkimuksessa. Pulkkisen haastattelun kysymyksillä haluttiin saada selville motiiveja organisaatioiden ja järjestöjen kotouttamiseen liittyvien palveluiden järjestämisen taustalla. (Pulkkinen 2019, 6–7.)

Haastattelu on käyttökelpoinen aineistokeruumenetelmä, koska haastattelussa tutkijalla on mahdollisuus ohjata tiedonhankintaa itse tilanteessa eikä pelkästään ennen haastattelua. Yleisesti haastattelun etuna nähdään aineiston keruun aikana mahdollisuus syventää kerättyjä tietoja pyytämällä haastateltavalta perusteluja ja selventämällä vastauksia. (Hirsijärvi & Hurme 2001, 34–35.) Tärkeää tutkimukseni kannalta on se, että haastattelun avulla saadaan kuvaavia esimerkkejä.

Haastattelu on tutkijan aloitteesta tapahtuva keskustelu, jossa tutkija pyrkii saamaan selville haastateltavalta tutkimuksen aihepiiriin kuuluvia tekijöitä (Eskola & Vastamäki 2015, 27–28). Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa haastateltava kertoo omista kokemuksistaan ja mielipiteistään. Haastattelussa dialogin eteneminen riippuu sekä tutkijan että haastateltavan aktiivisuudesta.

Sitä haastattelun muotoa, jota käytetään tässä tutkimuksessa, kutsutaan teemahaastatteluksi. Teemahaastattelu, eli puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, eroaa muista haastatteluista niin, että haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan.

Teemahaastattelulle olennaista on se, että haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Hirsijärven ja Hurmeen mukaan teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille samat. Näin teemahaastattelu ei ole täysin vapaa, mutta lomakkeelle tyypillinen tarkka kysymysten muoto ja järjestys puuttuu (Hirsijärvi–Hurme 2006, 48).

Tässä käytetty haastatteluaineisto on kerätty jyvaskyläläisten organisaatioiden ja järjestöjen työntekijöiltä. Aineisto on kerätty tutkimusta varten, jossa tutkimuskohteena oli työntekijöiden kokemukset kotouttamistyöstä. Aineiston kerääjän mukaan parhaiten kokemuksesta kertoo henkilö itse (Pulkinen 2019, 8). Teemahaastattelussa on keskeistä haastateltavien tuomat tulkinnat ja merkitykset keskusteltavasta asiasta (Eskola & Vastamäki 2015, 29; Hirsijärvi & Hurme 2006, 47–48).

3.3 Sosiaalinen konstruktioismi

Tutkimukseni viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktioismi. Tällä nimellä tunnettu teoria korostaa kielen konstruktiiivista voimaa merkkijärjestelmänä. Sosiaalisen konstruktioismin juuret ovat Michel Foucaultin ”dekonstruktioisissa” teoriassa ja Jacques Derridan ajatuksissa, jotka koskevat käsitteellisten kategorioidemme ja ”todellisen” maailman suhdetta (Burr 2004, 133).

Sosiaalisen konstruktioismin mukaan todellisuus muodostuu ihmisten välisessä kielellisessä vuorovaikutuksessa. Teorian mukaan kieli tuottaa ja muodostaa käsityksiämme maailmasta ja toisistamme. Sosiaalinen konstruktioismi korostaa kielen voimaa. Kieli jaottelee ihmisten kokemuksia ja antaa niille merkityksiä. (Burr 2015, 71–72.) Kieli on olennainen osa

sosiaalista elämäämme ja vaikuttaa siihen, miten ymmärrämme ja koemme maailmaa. Sosiaalisen konstruktionismin tutkimuskohteena on kieli. Sosiaalisen konstruktionismi perustuu siihen filosofiseen ja sosiologiseen havaintoon siitä, että ihmiset käyttävät kielen tarjoamia välineitä tapahtumien nimeämiseen ja luokitteluun. Kieli auttaa ihmisiä jäsentämään kokemuksia. (Niska, Venäläinen, Olakivi & Cañada 2024.)

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan käsityksemme maailmasta eivät ole objektiivisia tai itsestään selviä, vaan ne muotoutuvat ihmisten välisissä keskusteluissa ja yhteisissä merkityksenannoissa. Se, miten puhumme asioista, vaikuttaa siihen, miten ymmärrämme ja koemme ne. Konstruktionistiset tutkimukset keskittyivät prosesseihin, joissa yhteiskunnallinen todellisuus rakentuu ja saa merkityksiä. (Niska ym. 2024.)

Sosiaalinen konstruktionismi kannustaa kriittiseen asenteeseen itsestänselvyytenä pidettyjä tosiasioita kohtaan. Sosiaalinen konstruktionismi kyseenalaistaa käsityksemme ihmisistä ja maailmasta. Konstruktionismin mukaan ihmisten käyttämät kategoriat ovat tiettyinä aikana tietyissä paikoissa sovittuja ja opittuja tapoja hahmottaa maailmaa. Saman ajattelutavan mukaan tapa hahmottaa maailmaa ja ihmisiä liittyy enemmän tottumuksiin ja sopimuksiin, kuin luonnonlakeihin tai muihin ihmisistä riippumattomiin säännönmukaisuuksiin. (Niska ym. 2024.)

Konstruktionistinen tutkimus keskittyy prosessiin, jossa ihmiset rakentavat yhteiskunnallista todellisuutta. Tämän tutkimuksen näkökulmasta tällaiseksi prosessiksi ajattelen kotouttamistyön, jolla pyritään edistämään maahanmuuttajien kotoutumista. Kotouttamistyön keskiössä on ihmisten välinen vuorovaikutus. Tällaisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuu toimintaan liittyviä merkityksiä ja tulkintoja. Kotoutuminen prosessina ei perustu mihinkään luonnonlakiin vaan sen merkitys rakentuu eri ryhmien välisessä vuorovaikutuksessa.

Prosessin aktiiviset toimijat – tätä kotouttamistyötä tekevät ihmiset – rakentavat yhteiskunnallista todellisuutta. Työntekijät suunnittelevat ja toteuttavat toimintoja, jotka muovaavat ja ohjaavat maahanmuuttajien elämää. Tässä tutkimuksessa analysoidussa haastatteluaineistossa työntekijät pohtivat kotouttamistyötä ja kokemuksiaan ja antavat puheessaan merkityksiä itselleen, toisilleen ja ympäröivälle maailmalle. Työntekijöiden puheessa käsitteeseen ”kotoutuminen” liittyy erilaisia mielikuvia ja merkityksiä verrattuna esimerkiksi siihen, millaisia mielikuvia kotoutumiseen liittyy lakiteksteissä. Tutkimalla työntekijöiden puheessa esiintyviä sisältöjä päästään näkemään, miten kotoutumisen

sosiaalinen todellisuus rakentuu. Asian ajatellaan olla sosiaalisesti rakentunut, mikäli ihmisten toiminta – tavalla tai toisella – on vaikuttanut sen rakentumiseen.

Sosiaalinen konstruktionismi on käyttökelpoinen teoreettinen viitekehys tutkimukselle, koska sen avulla päästään pohtimaan puheessa rakentuvia merkityksiä. Teorian suhteen minua kiinnostaa erityisesti se, miten kotoutumistoimintaa järjestävät rakentavat kotoutumisen ja kotouttamisen merkityksiä puheessaan ja miten he kontekstualisoivat nämä käsitteet.

Sosiaalinen konstruktionismi korostaa kielen roolia. Kielellä ihmiset jaottelevat kokemuksia ja antavat niille merkityksiä (Burr 2015).

3.4 Temaattinen analyysi

Lähestyn tutkimuskohdettani temaattisen analyysin avulla. Temaattinen analyysi ei liity mihinkään olemassa olevaan teoreettiseen kehykseen, ja siksi sitä voidaan käyttää eri teoreettisissa puitteissa (Braun & Clark 2006, 9). Temaattisessa analyysissä keskeistä on teeman etsiminen. Teemalla tarkoitetaan jotain aineistossa olevaa, joka on relevanttia tutkimuskysymyksen kannalta.

Temaattisessa analyysissä etsitään aineistossa toistuvia teemoja eli merkitysyksikköjä. Merkitysten joukosta voi löytää analyysin kautta kollektiivisia tai yhteisiä merkityksiä ja kokemuksia. Tämä menetelmä on siis keino tunnistaa, mikä on yhteistä eri henkilöiden tai lähteiden tavassa puhua tai kirjoittaa ja siis ymmärtää jokin asia. (Braun & Clark 2006.)

Temaattinen analyysi sosiaalisen konstruktionismin puitteissa vaikuttaa tutkimuksen luonteeseen. Konstruktivismin mukaan merkitykset ja kokemukset ovat sosiaalisesti tuotettuja. Sosiaalisen konstruktionismin avulla toteutettu analyysi pyrkii teoretisoimaan sosiaalista kontekstia ja rakenteellisia olosuhteita, jotka vaikuttavat yksilöllisiin kokemuksiin. (Braun & Clark 2006, 14.)

Analysoin haastattelujen litteroituja versioita. Tarkastelen sitä, millä tavoin työtekijät puhuvat kotoutumisesta ja kotouttamisesta. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, mitä merkityksiä haastateltavat rakentavat kotoutumiselle ja kotouttamiselle ja miten he kontekstualisoivat nämä käsitteet.

Tutkimuksessani etsin vastausta siihen, minkälaisia merkityksiä työtekijät rakentavat puheessaan kotoutumiselle ja kotouttamistyölle. En etsi yksittäisiä tulkintoja enkä yksittäisiä

merkityksen esiintymisiä, vaan sitä, mikä on yleistä tavassa puhua kotoutumisesta ja kotouttamistyöstä. Kotoutuminen ja kotouttamistyö ovat tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja ne kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Kotouttamistyöllä tarkoitetaan lain mukaan kotoutumista edistäviä toimenpiteitä. Työntekijät pohtivat työstä saatuja kokemuksia puheessaan ja perustelevat työssä tehtyjä valintoja. Haastateltavat kutsuvat toimintaansa kotouttamistyöksi. Haastateltavien mukaan heidän toimintansa tarkoitus on edistää kotoutumista. Oletukseni on, että tapa tehdä kyseistä työtä on yhteydessä siihen, mitä tällä toiminnalla halutaan saavuttaa. Tämän lisäksi oletan, että vaikka laki ei koske vapaaehtoista kotouttamistyötä, se kuitenkin vaikuttaa vapaaehtoisten ajatteluun.

Haastatteluissa ei esitetty suoraa kysymystä siitä, mitä tarkoittaa kotoutuminen ja kotouttaminen. Haastateltavat miettivät vastauksia muihin kysymyksiin, kuten esimerkiksi siihen, miksi heidän organisaationsa ryhtyi tekemään kotouttamistyötä, ja mitkä ovat kyseisen organisaation kotouttamistoiminnan tavoitteita. Organisaatiot ja järjestöt eivät ole velvollisia tekemään kotouttamistyötä. Haastatteluissa työntekijät kertovat toiminnastaan ja siitä, mitkä tavoitteet he asettavat toiminnallensa. Organisaatioiden kotouttamistyön tavoitteet ovat yhteydessä siihen, mitä organisaatiot tarkoittavat kotoutumisella.

Analyysi etenee pääasiassa näin:

Aineistoon tutustuminen (1) → Relevanttien sisältöjen tunnistaminen (2) → Toistuvien teemojen etsiminen (3) → Teemojen tutkiminen (4) → Teemojen nimeäminen (5)

Ensimmäisessä vaiheessa tutustuin aineistoon ja luin sen perusteellisesti läpi. Kiinnitin erityistä huomiota siihen, mitä ja miten haastateltavat puhuvat kotoutumisesta. Alustavat havainnot viittasivat siihen, että aineiston perusteella on mahdollistaa vastata tutkimuskysymykseeni. Tämä vastaa ensimmäistä vaihetta Braunin ja Clarken mallissa, jota seuraan analyysissäni (Braun & Clark 2012, 60.)

Toisessa vaiheessa luin aineiston uudestaan ja tunnistin tutkimuskysymysten kannalta relevantteja sisältöjä ja mahdollisesti kiinnostavia kohteita. Erityisesti huomioni kohdistui kahteen haastattelurungossa olleeseen ja mielestäni tärkeään kysymykseen. Ensimmäinen oli kysymys motiiveista, eli siitä, miksi organisaatio ryhtyi järjestämään kotoutumistoiminta. Toinen oli kysymys siitä, missä organisaatio on onnistunut erityisen hyvin (Liite 1). Vastauksissa näihin kysymyksiin löytyi runsaasti pohdintaa toiminnan merkityksestä, sisällöstä ja tuloksista. Hyödynsin tässä vaiheessa NVivo -ohjelmaa, jonka avulla tallensin ja

organisoin havainnot aineistosta. Järjestin havainnot niin, että yhdistin yhden otsikon alla samankaltaista sisältöä. Eri otsikot kuvasivat sisältöjen tyyppiä lyhyesti.

Kolmannessa vaiheessa luin tarkemmin läpi valitsemani ja tallentamani havainnot. Arvioin tallennettujen havaintojen sisältöä suhteessa tutkimuskysymykseen (Braun ja Clark 2012, 63). Etsin havainnoista toistuvia teemoja.

Seuraavaksi tutkin näitä teemoja. Yhdistin useita pieniä teemoja suuremmiksi kokonaisuuksiksi niin, että yhdeksästä teemasta muodostui kaksi pääteemaa. Yksi näistä on kotoutumisen päämäärät. Toinen teema on kotouttamistyön toimintamuodot. Toimintamuodot voi jakaa kahteen päämuotoon, joista kerron enemmän analyysiluvussa.

Viimeisessä vaiheessa annoin teemoille nimet ja määrittelen niiden rajat vielä tarkemmin (Mt., 67). Pohdin teemoja suhteessa tutkimuskysymyksiin.

4 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esitän tutkimuksen tuloksia. Kerron aineistosta nousseista teemoista. Lopuksi annan esimerkkejä siitä, mitä merkityksiä haastateltavat antavat kotoutumiselle ja kotouttamiselle.

Etsin vastausta siihen, mikä on yhteistä kotoutumisen päämäärän määrittelyssä. Pohdin sitä, mikä on yhteistä eri haastateltujen henkilöiden ajattelussa siitä, mikä on kotoutumisen päämäärä.

4.1 Maahanmuuttajan toimijuuden lisääminen kotoutumisen päämääränä

Työntekijöiden puheissa näkyy taipumus määritellä kotoutuminen ja sen tavoite. Vaikka teemahaastattelussa ei pyydetty määrittelemään kotoutumista eikä sen päämäärää, sitä pohdittiin kuitenkin hyvin paljon kaikissa haastatteluissa. Kotoutumisen päämäärä teemana esiintyy jokaisessa haastattelussa useita kertoja. Tämän tutkimuksen puitteissa teemojen esiintyvyys ei ole sinänsä olennaista. Tieto teeman esiintyvyydestä vain havainnollistaa analyysini kulkua ja sitä, miten päädyin tiettyihin tulkintoihin.

Haastateltavien yleinen tapa puhua kotoutumisesta on kertoa siitä, mihin tuloksiin toiminnassa on päästy tai mihin halutaan päästä. Yleisintä on ajatus siitä, että kotoutunut maahanmuuttaja pystyy toimimaan itsenäisesti. Kyky toimia yhdistyy toimijuus -käsitteeseen. Toimijuudella tarkoitan tässä tutkimuksessa kykyä tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä, kuten mainitsin aiemmin (Eteläpelto ym. 2010, 9–14).

Yleensä haastateltavien puheessa ajatus kotoutuneesta maahanmuuttajasta kytkeytyy maahanmuuttajan toimintakykyyn. Kotoutunut henkilö pystyy toimimaan uudessa yhteiskunnassa. Haastateltavat tarkoittavat toimijuudella kykyä päättää itsenäisesti elämäänsä koskevista asioista. Seuraavat otteet haastatteluista kuvaavat tätä:

Kyllä ne ajatukset siellä taustalla on siinä, että jokainen ihminen haluaa tehdä, toimia yhteiskunnan ja yhteisönsä jäsenenä. (Haastattelu 1)

Että meidän oletus on se, että jokainen ihminen haluaa toimia, ja haluaa antaa. (Haastattelu 1)

Tai sitten että olenko oppinut tuntemaan suomalaisia tai olenko saanut uusia ystäviä tai voinko nyt paremmin kuin verrattuna siihen, kun aloitin. Et tämän tyyppisiä kysymyksiä ja mä näen et nää on osa sitä kotoutumista. Et ku me saadaan siitä numeerisesti hyvä arvosana niin silloin me tiedetään, että me ollaan

onnistuttu. Et ehkä kaikkein haastavinta on ollut just se suomalaisten kanssa tutustuminen ja sen polun löytäminen. (Haastattelu 5)

Niin se oletus on, että ihminen kokee silloin rohkeutta myös lähteä hakemaan vaikka sitä omaa opintopolkua, sitä omaa unelmaa, jollon pystyy niinku toteuttamaan itseään ihmisenä ja kansalaisena parhaalla mahdollisella tavalla. (Haastattelu 1)

Maahanmuuttajan kotoutumisen tavoitteena nähdään tila, jossa maahanmuuttaja pystyy hallitsemaan omaa elämäänsä itsenäisesti ja löytämään ratkaisuja itsenäisesti vaikeissa tilanteissa:

Et minusta se on tietyllä lailla säilynyt et siitä on jo vuosia aikaa mut semmosena muistona ja symbolina siitä mitä se saattaa tarkoittaa se kotoutuminen. Et osaanko ja uskallanko avata kotini oven tai tiedäkö mistä saan apua, kun sitä tarvitsen. (Haastattelu 5)

Puheessa toimijuutta luonnehditaan vastakohtien kautta. Anneli Eteläpelto kollegoineen (2010) huomauttaa, että viranomaisten puheessa toimijuus ymmärretään avuttomuuden vastakohtana silloin, kun se rinnastetaan elämänhallintaan. Analyysini tulokset ovat jatkoa näille havainnoille. Vastakohtana toimijuudelle nähdään usein sosiaalinen passiivisuus ja avun saaminen. Toimijuutta harjoittava ei voi olla avun kohteena eikä passiivisessa roolissa. Avun saaminen rajoittaa toimijuutta. Seuraava esimerkki kuvaa tätä puhetapaa:

Ja pikkusen rohkeutta siihen et sää ootkin osa tätä kulttuuria ja ku sää annat sille ihmiselle roolin, et se ei oo pelkästään katsojan rooli vaan et se on jopa aktiivisen toimijan rooli niin kyl se sitä itsetuntoa vahvistaa. Ja mahdollisuus siihen yhteisöllisyyteen, että tavata muita eikä aina vaan niitä maahanmuuttajia vaan suomalaisia ja... (Haastattelu 3)

Aktiivisuuden ihanne heijastelee aikaisemmasta tutkimuksesta tuttua ideaalia joustavasta, sopeutuvasta ja ongelmia ratkaisemaan kykenevästä kotoutujasta (Kekki & Linde 2022). Muodollinen kotoutumiskoulutus asettaa opiskelijan tavoitteeksi yhdenvertaisen osallistumisen ja osallisuuden yhteiskunnassa. Opetussuunnitelman perusteissa kuvataan tavoiteltavaa osallistumista aktiiviseksi. (Opetushallitus 2022, 52–53.) Kekki, Ronkainen, Seppälä ja Weide pohtivat artikkelissaan (2023) osallisuutta. Osallisuus voi näkyä elämän eri osa-alueilla, kuten työelämässä, koulutuksessa ja vapaa-ajalla. Osallisuuden voi määritellä myös kuulumisen tunteeksi, jota voi kokea passiivisestikin. (Kekki ym. 2023, 91.)

Vastakkaisasettelua aktiivisen toimijan ja passiivisen vastaanottajan välillä havainnollistaa seuraava ote haastattelusta.

Ajatus oli, että he [maahanmuuttajat/pakolaiset] voivat myös auttaa. Että ku he ovat jo täällä ja heillä menee jo näin hyvin ja he pystyy toteuttamaan tällaisia asioita ni sitte he haluaa auttaa niitä jotka ei vielä oo siinä tilanteessa ja olla silleen esimerkkinä myöskin. (Haastattelu 6)

Aktiivisesti toimiva yksilö lähtee toteuttamaan omia suunnitelmia, ja ylipäätään lähtee suunnittelemaan jotain omaa. Seuraava esimerkki kuvaa niin sanottua aktiivista toimijuutta:

Että mun mielestä ihana esimerkki siitä yhdessä tekemisestä ja itse tarttumisesta ja toimimisesta oli meidän ravintolapäivä viime syksynä. Se oli semmonen kunnan kokonaisuus, missä porukka pääsi ite tekemään ja se oli heidän ideansa ja he lähti sitä tekemään. (Haastattelu 6)

Ajatus siitä, että kotoutunut henkilö on aktiivisessa roolissa, toistuu eri haastatteluissa.

Aktiivisuus on yhteydessä onnistuneeseen kotoutumiseen. Oletan, että haastateltavat kiinnittävät huomiota aktiivisuuteen, koska se on helppoa huomata. Kuulumisen tunne taas on henkilökohtainen ja vaikeasti määriteltävä. Maahanmuuttajien osallisuuden kokemuksia tutkitaan haastatteleamalla heitä itseään (ks. HIWE-hanke). Maahanmuuttotyötä tekeville on tyypillistä tulkita maahanmuuttajien aktiivinen toiminta hyvin edistyneenä kotoutumisena.

Kuten mainitsin jo aiemmin, haastateltavien tavoista määritellä toimijuutta on tunnistettavissa aineksia toimijuuden eri tutkimustraditioista. Tunnistan haastateltavien puheissa erityisen paljon sosiokulttuurisen lähestymistavan piirteitä. Sosiokulttuurinen lähestymistapa toimijuuteen tarkoittaa muun muassa sitä, että yksilöt harjoittavat toimijuutta valitessaan millaisiin asioihin ja ongelmiin he tarttuvat.

Sosiokulttuuriselle tavalle tulkita toimijuutta on tyypillistä subjektilähtöinen painotus.

Subjektilähtöisyys tarkoittaa sitä, että henkilön käsitys itsestään vaikuttaa merkittävästi siihen, miten ja millaista toimijuutta hän harjoittaa. Tämä ajatus saa empiiristä pohjaa psykologisesta tutkimuksesta niin sanotusta minäpystyvyydestä. Minäpystyvyydellä viitataan ihmisen uskomukseen omista kyvyistään suoriutua erilaisista tehtävistä ja haasteista. Heikko minäpystyvyys liittyy alhaiseen toimijuuteen ja korkea minäpystyvyys puolestaan aktiiviseen toimijuuteen, joka ymmärretään intentionaalisenä vaikuttamisena oman elämään ja elinoloihin. (Bandura 2006.) Haastateltavien puheessa kotoutumisen päämäärä on luoda tila, jossa maahanmuuttajat pääsisivät harjoittamaan toimijuutta. Mielekkään toiminnan järjestäminen, jossa henkilön kokemus minäpystyvyydestä vahvistuu, nähdään keinona saavuttaa tuo päämäärä. Seuraavat otteet haastatteluista havainnollistavat tätä ajattelua:

[k]aikkihan me ollaan ihmisiä, et siinä mielessä ja kaikkea Suomessa olipa tausta mikä hyvänsä tai maassaolon syy mikä hyvänsä et siinä mielessä on erittäin

relevanttia että me ollaan kaikille olemassa ja sitte taas tämmönen rinnallakulkemisen periaate on hyvin vahva ja osallistamisen pyrkimys että ihmiset saa avaimia omaan elämäänsä. (Haastattelu 5)

[o]sais viedä ihmisiä ilmaisiin paikkoihin missä he vois linkittyä yhteiskuntaan ja osallistua toimintaan. (Haastattelu 3)

Haastattelevien puheissa toimijuus myös kytketään kykyyn sopeutua. Maahanmuuttajan aktiivinen toimijuus ymmärretään ehtona paikan saamiselle yhteiskunnassa. Haastateltavien puheessa aktiivinen toimijuus konkretisoituu maahanmuuttajien sosiaalisessa elämässä.

Mää tietysti haluaisin auttaa maahanmuuttajia työllistymään, koska se on sellanen mitä kautta oikeesti pääsee kiinni tähän yhteiskuntaan. Mä haluaisin myös auttaa maahanmuuttajia voimaantumaan. Sillä tavalla voimaantumaan, että pystyis järjestämään sellasia juttuja maahanmuuttajille jotka antaa voimaa tässä uudessa yhteiskunnassa elämiseen ja uudenlaiseen elämään sopeutumisessa. (Haastattelu 4)

Se että tutustuu niihin suomalaisiin ihmisiin ja suomalaisiin nuoriin. Et se sosiaalinen puoli jotenki tuntuu olevan tosi isolla sijalla, että jos et saa yhtään kaveria tai et uskalla puhua kenenkään kanssa mitään, niin sitte sitä hautautuu aika helposti omaan kämppään ja jää sinne, että sitte ei vois sanoo et on kauheesti kotoutunu jos ei pääse liikahtamaan sieltä kotoa. (Haastattelu 6)

Puheissa korostuu sosiaalisen toimijuuden merkitys. Kyvyttömyys solmia sosiaalisia kontakteja rajoittaa kotoutumista. Tässä tutkimuksessa haastateltavien kotoutumistoiminta on suurelta osin sellaisten sosiaalisten tilanteiden rakentamista, joiden puitteissa maahanmuuttaja pystyisi harjoittamaan toimijuutta. Seuraava on esimerkki toiminnan kuvauksesta:

Tällä hetkellä meillä on ryhmänä yksinäisyyttä kokevat nuoret, eli siellä on kantasuomalaisia sekä maahanmuuttajataustasia. [--]¹. Nää hankkeet toimii vapaa-ajan sektorilla, et puhutaan tämmösestä perusnuorisotyöstä, et mielekästä vapaa-aikaa ja ehkä se kotoutumisen tuki tulee niinku sieltä. Et me tarjotaan sinne vapaa-aikaan sisältöjä. Esimerkkinä tällä hetkellä yks nuori maahanmuuttajataustanen hän toivoo, että nimenomaan kierretään eri harrastuspaikkoja. Käyään tutustumassa shakki-kerhoon ja nyrkkeilyyn ja... Et tulee se ympäristö tutuks. Ja sitte taas yks maahanmuuttajataustanen kaipaa nimenomaan sitä mejän kontaktia, että saa puhua suomea ja kantasuomalaisen kanssa viettää vapaa-aikaa. Et meillä se kotoutumisentuki lähtee aika semmosesta yksilöllisestä näkökulmasta, mikä on osa sitä meidän työtä. Et tavoitteet asetetaan hyvin yksilöllisesti. (Haastattelu 2)

Haastateltavien puheessa kotoutumistyölle rakentuu merkitys maahanmuuttajan toimijuuden harjoittelun mahdollistajana. Toimijuutta voi kehittää vain vuorovaikutustilanteessa muiden ihmisten kanssa. Haastateltavien mielestä uudessa maassa maahanmuuttajan toimijuus on eri

---

¹ [--] – postettu haastateltavan vastauksesta aiheen kannalta epärelevantteja lauseita

syistä rajallista. Maahanmuuttajien rajallinen vuorovaikutus kantaväestön kanssa rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan harjoitella toimijuutta. Kotouttamistyötä tekevät pyrkivät siihen, että heidän järjestämän toiminnan myötä kotoutuja pääsee harjoittelemaan toimijuutta. Toimijuudella tarkoitetaan tässä kykyä hallita omaa elämää ja tehdä omaa elämää koskevia päätöksiä. Seuraavassa alaluvussa pohdin sitä, mitä merkityksiä kotouttamistyölle rakentuu haastateltavien puheissa.

4.2 Kotouttamistyö edistää kotoutumista järjestämällä kohtaamisia ja vaikuttamalla yhteiskuntaan

Toinen teema, jonka nostan analysoitavaksi, on se, mitä vapaaehtoista kotouttamistyötä tekevät tarkoittavat kotouttamistyöllä. Kotouttamistyö on toimintaa, joka edistää kotoutumista. Hallinnollinen käsite kotouttaminen viittaa tapoihin tukea maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Haastateltavien puheissa kotouttamistyölle rakentuu kaksi tärkeää tehtävää. Kotouttamistyöllä halutaan vaikuttaa sekä kotoutuvaan maahanmuuttajaan että vastaanottavaan yhteiskuntaan.

4.2.1 Kohtaamisten merkitys kotouttamistyössä

Haastateltavien puheessa korostuu kohtaamisen merkitys kotouttamistyössä. Kohtaamiselle tyypillinen vuorovaikutus tukee toimijuuden harjoittelua. Pyrkimys saada ihmiset vuorovaikutukseen rakentuu haastateltavien puheessa kotouttamistyön tavoitteeksi. Tämä ajatus saa tukea tutkimuskirjallisuudessa. Monet tutkijat ovat tulleet siihen tulokseen, että olennainen osa kotoutumista on merkityksellisten ihmissuhteiden luominen (ks. Kokkonen ym. 2019; Intke-Hernandez 2020).

Tavassa kuvata menestynyttä kotouttamistyötä on yhteistä se, että se sisältää erilaisia kohtaamisia. Kohtaamisten järjestäminen muodostuu kotouttamistoiminnan pääasialliseksi toiminnan muodoksi. Eri organisaatioiden kotouttamistoiminta alkoi, kun huomattiin tarve järjestää kohtaamisia kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välille:

Eli Jyväskylässä oli huomattu jo pidemmän aikaan, että olisi käyttöä sellaselle yhteiselle paikalle missä tapahtus niitä kohtaamisia. Että silloin varmaan ajateltiin aika pitkälle just sitä kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien, ehkäpä erityisesti pakolaisten kohtaamista. (Haastattelu 1)

Et lisää vaan resursseja siihen, että saadaan niitä kohtaamisia, kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien kohtaamisia ja tietoo siitä kulttuurien välisestä, viestintää ja kulttuurien kohtaamista ja mitä ne nyt sit onkaa. (Haastattelu 5)

Maahanmuuttoa käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa kohtaaminen -käsitteellä on merkittävä rooli. Kohtaamisissa tuotetaan identiteettejä suhteessa toisiin. Maahanmuuttajien identiteetin muovaamista tutkiva Sara Ahmed määrittelee kohtaamisen ihmisten välisenä kasvokkaisen tapaamisenä. Kohtaamisiin voi liittyä sekä yllätyksellisyyttä että konfliktinoimaisuutta. Ahmedin mukaan tunteet ovat keskeisessä asemassa, kun kohdataan yksilöitä ja kollektiiveja. Jokapäiväisten kohtaamisten pohjalta rakentuu tunne kuulumisesta. Ahmedin mukaan määrittelimme kohtaamisessa toisemme ja sitä kautta itsemme. Kohtaamisissa rakentuu muun muassa toiseutta. Ahmed toteaa, että jokapäiväisissä kohtaamisissa neuvotellaan yksilöiden mukaan ottamisesta ja poissulkemisesta yhteisöistä. (Ahmed 2000, 4–9.)

Haastateltavat pohtivat paljon kohtaamisten merkitystä. Kohtaamisten muodot voivat olla erilaisia. Kotouttamistyössä pyritään järjestämään erilaisia kohtaamisia. Useissa haastatteluissa mainittiin kohtaamisten järjestäminen:

Et lisää vaan resursseja siihen, että saadaan niitä kohtaamisia, kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien kohtaamisia ja tietoo siitä kulttuurien välisestä, viestintää ja kulttuurien kohtaamista ja mitä ne nyt sit onkaa. (Haastattelu 5)

Me ollaan onnistuttu järjestämään hyvin erilaisia kohtaamisia. Hyvin epätodennäköisiä kohtaamisia. (Haastattelu 1)

Haastateltavat tarkoittavat kohtaamisilla maahanmuuttajien ja kantaväestön välisiä tapaamisia. Puheessa korostuu se, että kotouttamistyön tehtävä on tuoda ihmiset yhteen. Tehtävänä on siis tuoda yhteen kaksi ryhmää, maahanmuuttajat ja kantaväestö. Eräs haastateltava tiivistää:

Haastena on tässä kotoutumisasiassa se, että miten maahanmuuttajataustaset ja kantasuomalaiset saadaan yhteen ja saadaan vuorovaikutukseen. Se on haastavaa ja meillä on tätä yksilötyötä ja sitte pienryhmätoimintaa niin esimerkiks sitä kautta meillä on upeita kokemuksia, että me saadaan kantasuomalaiset nuoret ja maahanmuuttajataustaset samaan tilaan ja viettää yhdessä aikaa. (Haastattelu 2)

Tavassa puhua kohtaamisesta maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä on tunnistettavissa kotoutumiskeskustelulle tyypillisiä piirteitä. Vallassa olevat kotoutumisen tulkinnat ja kotoutumistutkimus kohdistuvat erityisen paljon siihen, miten maahanmuuttajat osallistuvat vastaanottavan yhteiskunnan elämään. Varsinkin EU:n kontekstissa kotoutumista tulkitaan tapana sopeutua vastaanottavaan yhteiskuntaan. Kotoutumisessa korostetaan sitä, miten maahanmuuttaja sopeutuu yhteiskuntaan. Kotoutumista kuvataan käyttämällä niin kutsuttua binaarista kieltä. Binaarisella kielellä tarkoitetaan kahtiajako meihin ja heihin (Grzymala-

Kazlowska & Phillimore 2018, 180–181). Haastateltavien tapa puhua kotoutumisesta kahtiajaon kautta on hyvin korostunut. Viime aikana tutkimuskirjallisuudessa kuitenkin haastetaan binaarisen kielen käyttöä. Tutkijat kiinnittävät huomiota siihen, että kahtiajako ei ole ajankohtaista, koska nykyiset yhteiskunnat ovat monenlaisia. Niin sanottu ”me” ei ole mikään yhtenäinen ryhmä (Mt., 180).

Kotouttamistoimintaa tekevien mukaan suomalaisesta yhteiskunnasta puuttuu ympäristö, jossa kantaväestö kohtaa maahanmuuttajia. Seuraavat lainaukset kuvaavat näiden kohtaamisten puuttumista:

Ne pelkää, jotka vastustaa hirveesti maahanmuuttoa niin niillä ei ehkä oo kauheesti niitä kohtaamisia ja kontakteja. (Haastattelu 3)

Että eihän me museoväki heitä [maahanmuuttajia] koskaan välttämättä tavata ilman että ne tulee tänne. ...Että me ei oikee kohdata ja ne pitäs ehottomasti saada kohtaamaan. (Haastattelu 3)

Työntekijöiden kokemukset kantaväestön luonnollisista kontakteista maahanmuuttajien kanssa ovat harvinaisia. Viranomaiset kohtaavat maahanmuuttajia ainoastaan asioimistilanteissa. Tällaisilla kohtaamisilla on erilainen funktio. Onnistunutta kotoutumista pohtivat tutkijat ovat huomannet merkittävän kontaktin merkityksen. Esimerkiksi Gill Valentine (2008) tutkii sitä, miten hyvin erilaisten ryhmien kohtaamiset edesauttavat mielekkään vuorovaikutuksen rakentamista, sellaisen, joka on vapaa ennakkoluuloista. Hän korostaa, että kaikki kohtaamiset eivät ole yhtä tehokkaita. Merkityksellinen kohtaaminen (meaningful contact) vaatii jatkuvaa sitoutumista. Muodollinen kertaluonteinen asiointi viranomaisvastaanotolla ei voi korvata vuorovaikutusta, joka tukee kotoutumista.

Haastateltavat korostavat puheessa epäformaalin vuorovaikutuksen ja ystävyysuhteiden merkitystä maahanmuuttajien kotoutumiselle:

Että on oppinu suomenkieltä ja oppinu suomalaista kulttuuria ja saanu kontakteja kantasuomalaisiin. Yksinäisyyden kokemukset on vähentyny ja sitten mikä siellä mielenkiintosesti nousi oli, että useempi sano, että elämän ilo on lisääntyny. (Haastattelu 2)

Se että tutustuu niihin suomalaisiin ihmisiin ja suomalaisiin nuoriin. Et se sosiaalinen puoli jotenki tuntuu olevan tosi isolla sijalla. (Haastattelu 6)

Et sen kehittäminen semmoseks että sitten saatas yhistettyä tai sitte että tehtäis enemmän yhteistyötä eri opiskelijaryhmien kanssa vielä pidemmällä aikajänteellä myöskin, et siellä tulis oikeesti niitä ystävyysuhteita ja semmosia tutustumisia. (Haastattelu 6)

Haastateltavien havainnot saavat tukea tutkimuksesta. Mainitsin jo tekstin johdannossa Ville Pitkäsen ja kollegoiden tutkimuksen (2019), jossa todettiin, että suurella osalla Suomen somalin- ja arabiankielisistä ei ole kantaväestöön kuuluvia tuttuja lainkaan.

Ystävyysuhteiden luomiseen kotouttamistyössä liittyy kuitenkin haasteita. Eräässä haastattelussa kävi ilmi, että monet maahanmuuttajat tulkitsevat vapaa-ajan toiminnan puitteissa saadun palvelun ystävyutenä:

Et he halua sen mieltää sen nimenomaan ystävyuden näkökulmasta ku se kantasuomalainen nuorisotyöntekijä tulee sun elämään ja sun vapaa-aikaan. Että toisaalta taas siinä on aika iso viestikin. Että mitä sille vaikka nuorisotyöntekijällä voitais tehdä. (Haastattelu 2)

Usein kävi myös niin, että kotouttamistyön ”asiakkaat” kokivat, että vapaaehtoisista tuli heidän ystäviään, vaikka tämä ei ollut tarkoitus. Se tosiasia, että aitojen ihmissuhteiden luominen tukee kotoutumista, saa tukea tutkimuskirjallisuudesta. Maria Valaste ja Hanna Wass (2019) tutkivat poliittista osallistumista osana kokonaisvaltaista kotoutumista. He tarkastelevat eri muutoksia, jotka vaikuttavat ulkomaalaistaustaisten äänestystodennäköisyyteen. Kolmesta mittarista - työllistyminen, tulojen lisääntyminen ja avioituminen syntyperäisen suomalaisen kanssa – jälkimmäisellä on ylivoimaisesti suurin merkitys poliittiseen osallistumiseen. Sen sijaan tulolla ja työllistymisellä oli vain vähän vaikutusta. Toisin sanoen avioliitto suomalaisen kanssa on keskeinen tekijä poliittisen kotoutumisen kannalta. (Valaste & Wass 2019, 201–202.) Kotoutuminen elämän eri osaluilla tapahtuu eri tavoin ja eri tekijöiden myötä. Identiteettipohjainen kotoutuminen avioliiton kautta on vain yksi tapa kotoutua. Haastatelluissa korostuu ajatus siitä, että aidoilla ystävyysuhteilla on merkittävä rooli kotoutumisen edistämässä.

Minulla on kokemusta sekä kotoutujana että kotouttajana olemisesta Suomessa.

Kokemuksesta tiedän, että monille maahanmuuttajille kielen opettaja on usein ensimmäinen ja yllättävän pitkän ajan ainoa tuttu suomalainen. Ei ole ihme, että usein käy niin, että opiskelijat kiintyvät opettajaansa ja pitävät häntä ystävänsä. Kotoutumiskoulutuksen puitteissa pystyisi rakentamaan hyvin erilaisia kohtaamisia, mutta käytännössä tätä mahdollisuutta ei usein hyödynnetä.

4.2.2 Kotouttamistyö kohdistuu vastaanottavaan yhteiskuntaan

Luvussa 4.1 nähtiin, että maahanmuuttajien toimijuuden tukeminen on tärkeää kotoutumisen edistämiseksi. Haastateltavien puheessa kohtaamiselle rakentuu merkitys tärkeänä tilana, jossa päästään harjoittelemaan toimijuutta. Maahanmuuttaja pystyisi kehittämään toimijuuttaan, jos pääsisi olemaan vuorovaikutustilanteissa muiden kanssa.

Haastateltavien mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee poissulkeva ilmapiiri. Tällainen ilmapiiri rajoittaa maahanmuuttajien mahdollisuuksia päästä kommunikoimaan ihmisten kanssa, harjoittelemaan toimijuutta ja kotoutumaan uuteen yhteiskuntaan. Seuraavat ovat tämän kuvauksia:

Et kyl tää mejän asenneilmasto on aika syrjivä. Tai tosi syrjivä... Et ku mietti että mitä me pystytään tekee tässä asenneilmapiirissä. (Haastattelu 2)

Tai oikeestaan, että ne vuorovaikutuksen haasteet kääntyy maahanmuuttajan syyksi. Että sillä ei ole tarvittavaa taitoa. Että sitä ei koskaan ajatella silleen, että meillä on nyt tämmönen yhteinen vuorovaikutushaaste. Että tää ei oo enempi sun vaan tää on yhteinen. Mut ku eihän meillä oo tämmöstä ajattelua. (Haastattelu 2)

Työntekijöiden puheessa mahdollinen vaikuttaminen suomalaiseen ilmapiiriin muodostuu yhdeksi kotouttamistoiminnan tavoitteeksi. Kotouttamistoiminta kohdennetaan yleensä maahanmuuttajiin. Työntekijöiden puheessa kotouttamistyö on myös vaikuttamistyötä, joka kohdentuu laajemmin yhteiskuntaan. Suomalainen kotoutumispolitiikka korostaa kaksisuuntaisuutta. Pasi Saukkosen mukaan kotoutumisen kaksisuuntaisuus tarkoittaa sitä, että vastaanottavan yhteiskunnan on tärkeä ymmärtää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja ryhtyä tarvittaviin toimiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja yhteiskunnan toimintojen sujuvuuden varmistamiseksi (Saukkonen 2020, 17–21).

Yhdenvertaisuuden toteutuminen nähdään yhtenä kotouttamistyön tavoitteena. Haastatteluissa sitä pohditaan paljon:

Mutta jos vielä palaa tohon yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen niin kyl mä nään että siellä on tosi paljon tehtävää. (Haastattelu 2)

Mutta ehkä tällä hetkellä mun intohimo siihen kumpuaa yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Et jotenki on työn ja sitte opintojen ku mä oon tässä kokoajan kouluttautunu lisää ja ettiny tietoo ja hankkinu tietoon ni jotenki se tämmönen eriarvoisuuden ilmapiiri... Et se jotenki on se semmonen mitä mää en voi hyväksyä. (Haastattelu 2)

Muutama huono kokemus nuorella niin se pilaa jo sen maineen ja pilaa sen olon että emmä tänne ikinä kotoudu jos täällä tälleen mua kohdellaan. (Haastattelu 5)

Edellisessä alaluvussa käsiteltiin kohtaaminen -käsitettä ja kerroin, että kohtaamiseen liittyy konfliktinomaisuus. Konfliktinomaisuus viittaa valtasuhteissa esiin tuleviin eroihin.

Maahanmuuttajista puhuttaessa korostetaan maahanmuuttajien poikkeavuutta valtaväestöstä. Yksilön erilaisuuden, ulkopuolisuuden ja eriarvoisuuden kokemukset tuottavat toiseuden tunnetta. Toiseus-käsitteen avulla analysoidaan valtasuhteita. Tämän tutkimuksen kannalta on tärkeää nostaa esille se, että kohtaamiset voivat tuottaa toiseutta. (Löytty 2005.)

Haastateltavien puheessa kohtaamisilla, joita on järjestetty kotouttamistoiminnan puitteissa, on selvästi myönteinen merkitys. Haastateltavien puheessa toiseus liitetään poissulkemiseen, mutta erilaisuus nähdään myös molempia osapuolia kiinnostavana asiana. Kulttuurienvälisiä kohtaamisia järjestävät korostavat kulttuurien erilaisuuksia järjestämällä kulttuuri- tai ruokailtoja, mikä painottaa maahanmuuttajien erilaisuutta. Kulttuurienväliset kohtaamiset ovat kotouttamistyötä tekevien organisaatioiden tavallinen toimintatapa. Tässä tutkimuksessa ei tarkastella kriittisesti puheessa esiintyviä ristiriitaisuuksia, vaan halutaan tehdä näkyväksi, mitkä eri merkitykset rakentuvat työntekijöiden puheessa.

Tavassa puhua kotouttamistyöstä ja sen tavoitteista korostuu paitsi vaikuttaminen yhteiskuntaan myös ajatus maahanmuuttajien esiin tuomisesta ja näkyviksi tekemisestä. Tämä ajatus toistuu eri haastatteluissa. Se liittyy yleensä siihen, että kantaväestön ennakkoluulot maahanmuuttajia kohtaan johtuvat siitä, että maahanmuuttajat, ja erityisesti ei-kotoutuneet maahanmuuttajat, ovat ikään kuin ”piilossa”. Kotouttamistyötä tekevät ovat huomanneet, että eri ryhmien välisen vuorovaikutuksen puute rajoittaa maahanmuuttajien kotoutumista. Samalla tavalla niin sanottua kaksisuuntaista kotoutumista ei voi tapahtua ilman sitä, että kantaväestö tietää maahanmuuttajista, heidän arjestaan ja osaamisestaan. Seuraava esimerkki kuvaa tätä:

Oon pyöritelly mielessä sellasta hanketta joka tekis maahanmuuttajataustasten elämää Suomessa näkyväksi. Ehkä itellä se kulminoituu siihen nuorten naisten elämään. Et meillä on hirveesti kategorisoivia ajattelutapoja maahanmuuttajanaisesta. Et intohimona ois tuoda sitä heidän arkea ja elämää näkyväksi. [--]. Et varmaan siitä jotain. Mut kyllä itellä on ajatus se, että ikää alkaa tulee ni sitte nuorisotyökentältä jo kaipais johonki tämmöseen vaikuttamistyöhön. Että haluaisin nimenomaan tehdä töitä tän asenneilmapiirin kanssa. Ja mitä kautta nii yks on se, että tehään näkyväksi sitä elämää. (Haastattelu 2)

Että ihminen voisi elää omannäkönsä elämää ja tulis hyväksytyksi sellasena kuin on. Ja voisi käyttää omia voimavarojaan parhaalla mahdollisella tavalla. Että meidän oletus on se, että jokainen ihminen haluaa toimia, ja haluaa antaa. Mut varsinkin maahanmuuton yhteydessä ei monesti tiedä miten lähtee tekee sitä. Me annetaan niitä välineitä ja verkostoja. Että varsinkin jos ei pääse heti kielikurssille tai kielikurssin jälkeen ei työllisty, niin ihminen voi tuntea tosi paljon osaamattomuutta. Vaikka hänellä saattaa olla yliopistotason kaks, jopa kolme tutkintoo, niin hän yhtäkkiä tuntee, että hän ei ikään kuin osaa mitään. Että me ollaan katottu, että meidän tehtävä on myöski tehdä näkyväksi tätä osaamista ja tukee siinä osaamisessa. Ja sit me tekee paljo tapahtumia, esimerkiksi jyvaskyläläisten kulttuuritoimijoiden kanssa. Ja meillä on yhteistyötä myös JAMK:n kanssa, muutenki me ollaan oltu hankkeissa mukana ja JAOn kanssa ollaan tehty kansainvälisiä hankkeita. Eli ajatuksena on myös, että se osaaminen mikä tulee Suomeen muuttaneiden ihmisten kanssa, saattaa mahdollisimman hyvin hyötykäyttöön meidän jyvaskyläisessä keskisuomalaisessa yrityksissä. Että se on kahdensuuntasta aina. Ei voi ikään kuin kotoutua johonkin jos ei oteta mukaan. (Haastattelu 1)

Jälkimmäisessä esimerkissä on vahva pyrkimys päästä kotouttamistyöllä siihen tulokseen, että maahanmuuttajan osaamista hyödynnettäisiin ja että maahanmuuttajat tulisivat näin näkyviksi valtaväestölle myönteisessä valossa. Kotouttamistyön yksi tavoite on tunnistaa maahanmuuttajien tuoma osaaminen yhteiskunnan yhteiseksi resurssiksi. Tätä ajattelutapaa tukee se osa nykyistä poliittista diskurssia, jossa työperäinen maahanmuutto voi ratkaista Suomen väestörakenteen aiheuttamat taloudelliset ongelmat. Tämän tutkielman toisessa luvussa viitataan Pesolan, Savinmäen ja Virkolan tutkimukseen (2024), jossa perustellaan maahanmuuton myönteistä vaikutusta kansantalouteen.

On mielenkiintoista huomata, että ajatus työllistämisen edistämisestä ei kuitenkaan liity puheissa kotouttamistoimintaan. Haastateltavat pohtivat maahanmuuttajien työllistymistä melko vähän. Seuraava on havainnollistava esimerkki:

Mää tietysti haluaisin auttaa maahanmuuttajia työllistymään, koska se on sellanen mitä kautta oikeesti pääsee kiinni tähän yhteiskuntaan. Mä haluaisin myös auttaa maahanmuuttajia voimaantumaan. Sillä tavalla voimaantumaan, että pystyis järjestämään sellasia juttuja maahanmuuttajille jotka antaa voimaa tässä uudessa yhteiskunnassa elämiseen ja uudenlaiseen elämään sopeutumisessa. (Haastattelu 4)

Toimin jonkin aikaa opettajana kotoutumiskoulutuksessa. Kotoutumiskoulutuksen sisältö kytkeytyy tiiviisti maahanmuuttajien työllistymiseen. Kielen opiskelun lisäksi opettajan työkuvaan kuuluu opiskelijoiden perehdyttäminen suomalaiseen työelämään. Kielen opiskelu linkittyy vahvasti työelämään liittyviin kysymyksiin. Työllistyminen on kotoutumiskoulutuksessa kaiken punainen lanka.

Haastateltavien puheissa esiintyy myös toinen, erilainen merkitys ”näkyväksi tekemiselle”. Kotouttamistyön puitteissa vastaanottava yhteiskunta avautuu ja tulee näkyväksi maahanmuuttajille. Vastaanottava (dominoiva) kulttuuri tulee näkyväksi ja tutuksi eri kohtaamisissa. Tämäkin on kotouttamistyön tavoite. Seuraavassa esimerkissä on tilanteen kuvaus, jossa konkretisoituu vastaanottavan yhteiskunnan näkyväksi tuleminen:

Viime ryhmästä yks opiskelija sano, että hän on asunu neljä vuotta Suomessa ja on englannin kielellä opiskellu ja pärjänny eikä oo tarttenu sitä suomee eikä oo ollu silloin kiinnostunu opiskelemaan sitä, että on eläny kuplassa siellä asunnossa ja siellä koulussa. Eikä oo seurannu mitään mitä täällä tapahtuu tai tutustunu kauheena suomalaisiin tai mitään sellasta. Että nyt ku hän oli tuolla meidän kanssa koulutuksessa niin avautu sellanen uus maailma. Että on niinku herätelty siihen kieleen, että sitä on kaikkialla sun ympärillä ja sää voit oppia siitä kulttuurista ja kielestä. Että kiitos ku aukasit mun silmät ja päästit mut sieltä autiosaarelta tänne muitten ihmisten joukkoon. (Haastattelu 6)

Metafora ”kuplassa oleminen” toistuu eri haastattelussa, ja sillä viitataan sekä maahanmuuttajien että kantaväestön elämäntapaan. Molempien ryhmien pääsy pois ”kuplasta” voidaan tulkita kaksisuuntaisena kotoutumisena. Kaksisuuntaisella kotoutumisella viitataan siihen, että vastaanottavan yhteiskunnan on muutettava ja sopeuduttava maahanmuuttajien tarpeita ajatellen. Voidaan sanoa, että paikallisten organisaatioiden työntekijät näkevät toimintansa tarkoituksena edistää kaksisuuntaista kotoutumista. On hyvä muistaa, ettei tutkimuskirjallisuudessa ole yhtä yhteistä määritelmää kaksisuuntaisesta kotoutumisesta (Grzymala-Kazłowska & Phillimore 2018, 181). Euroopan Unioni kuitenkin määrittää kotoutumisen kaksisuuntaiseksi prosessiksi (”Integration is dynamic, two-way process of mutual accomodation by all immigrants and residents” EESC 2004).

Kotouttamistyön merkitystä pohditaan haastatteluissa paljon. Joissakin haastatteluissa toimintaa perustellaan niin, että maahanmuutto on tärkeä yhteiskunnan haaste, jota ei voi ohita. Seuraava on havainnollistava esimerkki:

Niin emmätiedä, musta se on vaan älyttömän tärkeätä työtä. Että jos me hoidetaan tää asia huonosti, tää maahanmuuttaja-asia, jos he ei sopeudu tähän meidän yhteiskuntaan ja me heihin niin ihan varmasti tulee terroritekoja ja ihan varmasti tulee ongelmia. Mut jos me voidaan yhdessä tehdä tää ja ottaa heijät vastaan avosylin ja löytää se paikka ja auttaa löytämään. Mä en sano sitä, etteikö suomalaiset, esimerkiksi nuoret on tällä hetkellä ihan hurjassa tilanteessa, että meidän pitäs tehdä sama homma nuorten kanssa mutta että tää on nyt tässä käsissä oikeesti ja meidän pitää tehdä sen asian eteen jotain. Me voitais toimia tosi fiksusti, me voitais olla mallimaa missä nää asiat hoidetaan hyvin. (Haastattelu 3)

Mielenkiintoista tässä on ehkä se, että kaivataan muissa maissa saadusta kokemuksesta apua. Suomalainen kotoutumispolitiikka nojaa melko paljon muiden maiden kokemuksiin ja on käyttänyt EU:n erilaisia asiakirjoja kotoutumislain muotoilussa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että haastateltavien puheessa kotouttamistyön olennaisiksi tehtäviksi rakentuu kaksi pääasiaa. Ensiksi kotouttamistyön tavoite on järjestää kohtaamisia maahanmuuttajien ja kantaväestön välille tavalla, joissa molemmat ryhmät tulevat näkyviksi. Tällä yleensä tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja pääsee paikalle näyttämään itseään ja osaamistaan niin että kantaväestö ymmärtää tämän arvoa. Toinen tärkeä ehto kohtaamiselle on, että sen puitteissa valtakulttuuri eli suomalaisuus tulee tutuksi ja ymmärrettäväksi maahanmuuttajille. Haastattelussa ilmenee, että toistaiseksi tällaisia kohtaamisia on liian vähän. Tästä seuraa kotouttamistyön toinen tehtävä. Kotouttamistyöllä pitäisi yrittää vaikuttaa yhteiskunnalliseen ilmapiiriin niin, että siitä tulee suvaitsevampi ja avoimempi.

5 Yhteenveto ja pohdinta

Kotouttamistyötä järjestävien organisaatioiden työntekijöiden tavasta puhua kotoutumisesta voi tunnistaa erilaisia merkityksiä kotoutumisesta, joista osa on noussut tutkimuksista ja osa on yhteiskunnallisen ja poliittisen diskurssin aineksia. Haastateltavat työntekijät määrittelevät kotoutumisen analysoimalla työkokemuksiensa ja soveltamalla varsin erilaisia merkityksiä. Pääosin kotoutumisen merkitykset ovat yhteydessä suomalaiseen kotoutumispolitiikkaan ja vallalla oleviin käsityksiin maahanmuutosta. Haastateltavien organisaatioita ei ole velvoitettu järjestämään kotoutumistoimintaa eivätkä ne ole osa virallisia kotoutumispalveluita, ja tämä vaikuttaa puheessa rakentuviin merkityksiin. Analyysissa ei tullut esiin kotouttamistyön merkitys työllistymistä edistävänä toimintana.

Suomalaisella kotoutumiskoulutuksella on hyvin selvä työelämäpainotus. Työelämälähtöisyys näkyy monissa kohdissa nykyisen kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (Ronkainen & Suni 2019; Kekki ym., 2023). Tutkimukseni haastateltavien puheissa kotoutumisen merkitys ei kytkeydy työllistymiseen. Analyysista kävi ilmi, että haastateltavien puheessa esiintyy kotoutuneen maahanmuuttajan merkitys aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Puheessa korostuu ajatus kaksisuuntaisesta kotoutumisesta, joka heijastaa eurooppalaista käsitystä kotoutumisesta. Muodollista kotoutumiskoulutusta ohjaava perusteasiakirja nojautuu aikakauden arvoihin. Kotoutumiskoulutuksen opiskelijan tavoitteeksi asetetaan yhdenvertainen osallistuminen ja osallisuus yhteiskunnassa (Kekki ym., 2023).

Tämän tutkimuksen keskinen tulos on se, että kotoutunut maahanmuuttaja määrittyy toimijuuden kautta. Kotouttamistyötä tekevien puheessa onnistuneella kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan muuttamista aktiiviseksi toimijaksi uudessa yhteiskunnassa. Aktiivinen toimija on henkilö, jolla on voimaa ja valtaa vaikuttaa asioihin, tehdä valintoja ja päätöksiä (Eteläpelto ym. 2010, 12).

Tämän tärkeimmän huomion lisäksi aineiston analyysissa nousi esiin seuraavia asioita. Kotoutumisen edistämisen ehto on antaa ihmisille mahdollisuus olla aktiivisena toimijana. Kotouttamistyö on siten pyrkimystä luoda tila, jossa ihmiset pystyisivät toimimaan. Kotouttamistyötä tekevät pyrkivät siihen, että heidän järjestämän toiminnan myötä kotoutuja pääsee harjoittelemaan toimijuutta.

Kotoutuneena maahanmuuttaja toteuttaa itseään uudessa ympäristössä. Maahanmuuttaja, joka harjoittelee aktiivista toimijuutta, on kotoutumassa. Vastakohtana tähän on maahanmuuttaja,

joka ei toteuta itsesään uudessa ympäristössä. Tällainen maahanmuuttaja tarvitsee tukea ja on avun kohde. Puheessa maahanmuuttajan toimijuus määritellään kykynä olla vuorovaikutuksessa kantaväestön kanssa. Toimijuutta voi kehittää vain vuorovaikutustilanteessa muiden ihmisten kanssa.

Kotouttamistyötä järjestävien organisaatioiden työntekijöille on yhteistä puhua siitä, että kotouttamistyö edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja siksi se kannattaa.

Kun puhutaan kotoutumisesta, ajatellaan, että kotoutuminen tapahtuu ikään kuin itsestään, kunhan ihmiset saadaan toimimaan yhdessä. Maahanmuuttajan kotoutuminen nähdään taitona tulla toimeen kantaväestön kanssa. Maahanmuuttajien rajallinen vuorovaikutus kantaväestön kanssa rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan harjoitella toimijuutta, joka vuorostaan hidastaa kotoutumista.

Toinen aihe, joka nousi esille aineiston analyysissa, on se, että kotouttamistyö pyrkii edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Monet yhteiskunnan piirteet estävät edistymisen tähän suuntaan. Eriarvoisuus suomalaisessa yhteiskunnassa on edelleen melko vahvaa. Haastateltavien mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee poissulkeva ilmapiiri. Tällainen ilmapiiri rajoittaa maahanmuuttajien mahdollisuuksia päästä kommunikoimaan ihmisten kanssa, harjoittelemaan toimijuutta ja kotoutumaan uuteen yhteiskuntaan. Kotouttamistyön merkitys jää vähäiseksi, koska se ei pysty muuttamaan rakenteita. Kotouttamistyön tavoitteena on haastaa näitä rakenteita. Kotouttamistyöllä halutaan vaikuttaa sekä kotoutuviin maahanmuuttajiin että vastaanottavaan yhteiskuntaan.

5.1 Tulosten tarkastelua

5.1.1 Tulosten käytännön merkitys

Voidaan sanoa, että kotoutumista ja kotouttamista tutkitaan melko paljon eri näkökulmista. Tutkimusta siitä, miten yksittäiset järjestöt ja organisaatiot osallistuvat kotouttamistyöhön on kuitenkin melko vähän.

Tutkimuksen kautta ymmärrämme paremmin sitä, miten kotouttamistoiminta itse asiassa toimii. Osallistun tekstilläni keskusteluun kotoutumisen käsitteen määrittämisestä ja soveltamisesta kotouttamistyön kentällä. Kotouttamistoiminnan työkenttä on hajanainen ja kentällä on monia eritasoisia toimijoita. Tarkastelen tutkimuksen tulosten merkitystä yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Maahanmuuttajien kasvava määrä edellyttää maahanmuuttopolitiikan ja kotouttamispolitiikan kehittämistä. Tässä tutkielmassa tarkastelin sitä, miten yksittäisten järjestöjen ja organisaatioiden työntekijät määrittelevät kotoutumisen ja kotouttamistyön. Tavoissa määritellä kotoutumista on paljon yhteistä, mutta se tarkoittaa jokaiselle organisaatiolle jotain omaa. Jokainen organisaatio määrittelee itse toimintansa reunaehdot. Käsitteitä ”kotoutuminen” ja ”kotouttamistyö” käytetään eri merkityksissä eri yhteyksissä. Ajattelen, että käsitteistä on tärkeä keskustella ja että tarvitaan yhteinen ymmärrys siitä, mitä tarkoitetaan kotoutumisella ja mitä ajatellaan kotouttamistyön sisältävän.

Analyysin tärkein havaintoni on se, että kotoutunut maahanmuuttaja määrittyy työntekijöiden puheessa toimijuuden kautta. Haastateltavien puheessa kotoutumiselle rakentuu merkitys siten, että maahanmuuttaja, joka harjoittaa aktiivista toimijuutta, on kotoutumassa. Kotouttamistoiminnan tavoitteeksi haastattelevat näkevät ympäristön rakentamisen, jossa maahanmuuttaja pääsee harjoittelemaan toimijuutta. Sen lisäksi yhteiskunnallisen ilmapiirin odotetaan muuttuvan sellaiseksi, että se tarjoaa maahanmuuttajille lisää tilaa harjoittaa toimijuutta.

Tämän havainnon yhteydessä on tarpeellista palata suomalaisen kotoutumiskoulutuksen periaatteisiin. Kotoutumiskoulutuksessa tavoitellaan ”toimivaa peruskielitaitoa” sekä yhteiskunnassa toimimista ja työllistymistä koskevia valmiuksia, jotka tukevat jatkosuunnitelmia ja osallisuutta (Opetushallitus 2022). Noin vuoden kestävä kotoutumiskoulutus tarjotaan pääosin Suomeen muuttaneille oleskeluluvan saaneille työttömille työnhakijoille. Kotoutumiskoulutus tavoittaa vuosittain noin 14 000 aikuisopiskelijaa (Kekki ym., 2023, 91), joka on noin puolet kaikista Suomeen muuttaneista. Vastaavaa tietoa siitä, kuinka paljon maahanmuuttajia osallistuu järjestöjen ja vapaaehtoisten järjestämään kotouttamistoimintaan, ei ole saatavilla. Voidaan kuitenkin varmuudella sanoa, että määrä on monta kertaa pienempi. Niin sanottu ”virallinen, muodollinen” kotoutumiskoulutus kattaa suuren osan Suomeen muuttavista henkilöistä.

Kotoutumiskoulutusta ohjaava asiakirja on opetussuunnitelman perusteet, jossa korostetaan osallisuuden käsitettä. Miika Kekin ja kollegoiden tutkimus kohdistui siihen, miten kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään osallisuus, jolla on keskeinen rooli kotoutumiskoulutuksessa. Osallistavat palvelut, kuten kotoutumiskoulutus, tavoittelevat sitä, että niiden kohteena oleva ihminen kokisi osallisuutta (ks. ELY 2022). Osallisuus -käsitettä (kuten toimijuutta) käytetään eri yhteyksissä eri merkityksissä.

Kirjoittajien mukaan osallisuutta kuvataan perusteissa epämääräisesti ja kapeasti.

Kokonaisuudessa osallisuutta kuvataan perusteissa erityisesti työmarkkinoille suuntaamisena. (Kekki ym., 2023, 91–93.) Tutkijoiden mielestä perusteiden osallisuuskäsityksessä on kolme ongelmakohtaa. Ne koskevat aktiivisuuden kapeaa suuntautumista, osaamisen tunnistamista ja työntekoon ohjaamista (Mt., 94). Tutkimukseni kannalta minua kiinnostaa erityisesti se, millainen aktiivisuus nähdään tärkeänä muodollisen kotoutumiskoulutuksen puitteissa. Kotoutumiskoulutuksessa maahanmuuttajalla on melko vähän tilaa vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Kielitaitotavoite on lakiin sidottu. Uraohjaus toteutetaan usein ryhmäohjauksena. Opetussuunnitelman perusteiden sisällöt ovat samat kaikille tulijan koulutustaustaan katsomatta. Koulutus periaatteessa tunnistaa opiskelijoiden osaamisen, mikä näkyy siinä, että koulutuksessa on eri nopeudella etenevät polut. Kokeneena kotoutumiskoulutuksen opettajana tiedän, että tämä ei välttämättä toteudu. Laki velvoittaa työllistymispalvelut sijoittamaan hakijan kielikoulutukselle neljän kuukauden sisällä hakemuksen jättämisestä. Jos sopivasta ryhmästä ei löydy vapaita paikkoja, opiskelija aloittaa missä tahansa ryhmässä.

Kurssin aikana toimijuutta voisi ehkä harjoittaa niin sanotun työelämäjakson aikana. Kieli- tai työharjoittelun opiskelija suorittaa itse valitsemassaan paikassa. Käytännössä kotoutumiskoulutuksessa opiskelijalla on melko huonot mahdollisuudet harjoitella toimijuutta. Aiemmin tässä tekstissä viittasin Ndomon (2024) ja Kurjen (2019) tutkimuksiin, joissa kritisoidaan kotoutumiskoulutuksen käytänteitä. Kurki huomasi, että kotoutumista edistävät toimenpiteet eivät tee maahanmuuttajista aktiivisia ja tasavertaisia suomalaisen yhteiskunnan jäseniä, vaan päinvastoin kotoutumista edistävät toimenpiteet vahvistavat maahanmuuttajien syrjäytymistä ja marginalisointia (Kurki 2019).

Varsinaisille toimijuudelle kotoutumiskoulutuksen puitteissa ei ole tilaa. Toimijuuden sijaan kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan osallisuutta. Osallisuus määritellään perusteissa kapeasti ja epämääräisesti (Kekki ym., 2023). Voidaan ajatella, että kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön rooli kotoutumispalveluissa on hyvin tärkeä, koska järjestöt ja organisaation korostavat maahanmuuttajien toimijuutta ja rakentavat sen harjoittelulle sopivia olosuhteita.

Tutkielman tulokset ovat siinä mielessä ajankohtaisia, että kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön osuus kotoutumispalveluissa tulee kasvamaan lakiuudistuksen myötä. Vuoden 2025 alusta astuu voimaan kotoutumislain kokonaisuudistus. Kotoutumislain tavoitteena on vahvistaa maahan muuttaneiden työllisyyttä, työllisyyttä tukevia valmiuksia, kielitaitoa ja

osallisuutta yhteiskunnassa. Lain tavoitteena on myös edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Uudistuksen keskeinen käytännöllinen muutos on se, että kotoutumispalveluiden kokonaisvastuu siirtyy kunnille. Eduskunnalla oli useita tavoitteita uudistukselle. Yksi näistä on kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön osuuden lisääminen kotoutumispalveluissa. Tässä tutkimuksessa analysoitu aineisto on kerätty erilaisten paikallisten organisaatioiden työntekijöiltä. Organisaatiot edustavat kolmatta sektoria ja vapaata sivistystyötä. Kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön puolella tapahtuva kotouttamistoiminta ei ole mikään kokonaisuus eikä sen toiminnasta ole säädelty kovin paljoa missään laissa erikseen. Vapaan sivistystyön ja järjestötoiminnan puitteissa järjestetty kotouttamistoiminta ymmärretään kotoutumista edistävänä palveluina (TEM).

Yhteenvedona voin sanoa, että osallistun tutkielmalla keskusteluun kotoutumisen liittyvien käsitteiden määrittelystä. Jos kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön osuus kotoutumispalveluissa kasvaa, olisi tärkeä saavuttaa yhteinen näkemys keskeisistä käsitteistä ja tavoitteista.

5.1.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimuksen suunta

Tämän tutkimuksen rajoitukset liittyvät lähinnä tulosten yleistettävyyteen. Tulosten sovellettavuus rajoittuu tiettyyn kontekstiin. Olettaisin, että muualta kuin kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön työntekijöiltä, saatettaisiin kuulla hieman erilaisia käsityksiä kotoutumisesta ja kotouttamistyöstä.

Vaikka tutkimusaineisto on suhteellisen pieni, tämä ei merkittävästi vähennä tulosten luotettavuutta. Kyseessä on yhdessä kaupungissa kotouttamistoimintaa järjestävät organisaatiot, ja useimmat kaupungissa vapaaehtoista kotouttamistoimintaa järjestävät järjestöt olivat haastatteluissa edustettuina. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on muistettava omat sitoumukset, jotka saattavat vaikuttaa tutkijan tekemiin tulkintoihin (Tuomi & Saarijärvi 2004, 135). Olen itse toimija kotoutumista edistävän toiminnan kentällä. Valitsin osittain sen takia tutkittavaksi aineiston, joka on kerätty toisella paikkakunnalla. Tunnen Turun seudun kotoutumiskentän varsin hyvin, koska toimin eri paikoissa maahanmuuttajien opettajana ja ohjaajana. Ajattelin, että vieraiden organisaatioiden ja toisen paikkakunnan tutkiminen antaa etäisyyttä tutkijana, joka tukee enemmän objektiivisten tulkintojen tekemistä. Valmiin aineiston käyttö auttoi minua myös siinä, etten itse vaikuttanut

haastateltaviin, vaan tutkin aineistoa jälkikäteen. En pystynyt vaikuttamaan haastattelun kulkuun ja kysymään tarkentavia kysymyksiä, mikä tietenkin rajoittaa sitä, mitä voin tutkia, mutta toisaalta tarkoittaa, ettei oma toimintani vaikuttanut haastateltavien antamiin vastauksiin. Aktiivisena toimijana kotoutumista edistävän toiminnan kentällä riski vaikuttaa haastateltaviin olisi ollut merkittävä, jos olisin toteuttanut haastattelut itse. Refleksiivisyyden periaatteen mukaan tutkijan pitääkin olla tietoinen tämän tyyppisistä mahdollisista ristiriidoista tai ongelmista ja pyrkiä vähentämään näiden mukanaan tuomia riskejä. (Heikkinen, Huttunen, Syrjälä & Pesonen 2012, 9).

Tutkimustulosten luotettavuuteen saattaa vaikuttaa myös se, että aineisto koostuu pelkistä haastatteluista. Aineisto siis koostu kuudesta haastattelusta, joista viisi on yksilöhaastatteluja ja yksi toteutettiin ryhmähaastatteluna kahden haastateltavan kanssa. Jos kaikki haastattelut olisivat olleet ryhmähaastatteluja, se olisi voinut vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Ryhmähaastattelussa voi usein käydä niin, että siihen osallistuvat mukautuvat ”ryhmän” mielipiteisiin. Voi olla, että olisin päätenyt eri tulkintoihin, jos haastattelut olisi järjestetty eri tavoin.

Käytän analyysissä paljon lainauksia, jotta lukija pääsee näkemään itse, minkälaisista teksteistä tein päätelmät. Tämä on erityisen tärkeää, koska analyysi perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan kokemuksia jäsennetään ja niille annetaan merkityksiä kielen avulla (Burr 2015). Haluan siis monien lainausten avulla näyttää, minkälaisesta tekstistä tein päätelmät.

Olen kiinnostunut puheessa rakentuvista merkityksistä. Minua kiinnosti se, miten haastateltavat kontekstualisoivat käsitteet kotoutuminen ja kotouttaminen. Kuvaan analyysiosiossa joitakin merkityksiä, jotka ovat keskenään ristiriidassa niin että noudatin luotettavuuden arvioinnin dialektista periaatetta. Tämä periaate tarkoittaa sitä, että tutkija yhdistää tekstissä erilaisia tulkintoja ja ääniä (Heikkinen ym. 2012, 9).

Haastatteluista saatavan tietoon saattaa vaikuttaa se, että aineisto oli kerätty vuonna 2018. Voi olla, että olisi saatu erilaisia vastauksia, jos haastattelut olisi järjestetty viime vuoden aikana. Kotoutumispalveluissa tapahtuu jatkuvasti muutoksia. ELY-keskuksen johdolla käynnistyy säännöllisesti uusia hankkeita. Mainitsen esimerkkinä ELY-keskuksen ylläpitämän Kotoutumisentukena.fi -sivuston, jolle on koottu yhteen paikkaan kotoutumista tukevaa matalan kynnyksen toimintaa. Sivustoa kehitettiin merkittävästi parin viime vuoden aikana. Tämän lisäksi voi nostaa esille vaikka Kotoutuminen.fi -verkkopalvelun, joka on suunnattu

työssään maahanmuuttajia kohtaaville, kotoutumisen edistämisen ja pakolaisten vastaanoton parissa toimiville. Palvelua ylläpitää työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä KEHA-keskuksen kanssa. Tällaisten resurssien lisääminen auttaa kehittämään muun muassa kentällä toimivien ammatillista taitoa. Esimerkiksi kotoutumisen kumppanuusohjelma järjesti *Toiminta tutuksi* -tietoiskuja viikoittain vuosina 2023–2024. Verkossa kokoontui joka perjantaina satoja kotoutumistoiminnan työntekijöitä kuuntelemaan tutkijoiden lyhyitä luentoja ja eri hankkeiden esittelyjä. Kotoutumislain uudistuksen myötä viime vuonna järjestettiin lukuisia avoimia tilaisuuksia, joissa käsiteltiin kotoutumiseen liittyviä asioita lainsäädännön näkökulmasta. Nämäkin tilaisuudet kokosivat yhteen paljon kotoutumiskentän toimijoita.

Olettaisin, että edellä kuvatun toiminaan myötä leviää pikku hiljaa jotain yhteistä ymmärrystä siitä, miten kotoutumiskysymyksiä tulkitaan. Olisi mielenkiintoista tutkia, miten puheessa rakentuvat kotoutumisen merkitykset muuttuvat, kun tietoa kotoutumisesta on saatavilla enemmän ja kotoutumisen toimijat saavat uudet foorumit kokemusten jakamiselle ja käytänteiden levittämiselle.

Tutkimusta olisi voinut lähestyä teoreettisesti myös eri tavoilla. Haastatteluja voisi analysoida esimerkiksi narratiivisen positiointianalyysin menetelmällä (Pöysä 2009, Mutanen & Siivonen 2016). Narratiivinen positiointianalyysi ottaa huomioon kulttuuriset ja sosiaaliset mallit, jotka vaikuttavat kertomusten rakentumiseen. Sen avulla voisi ymmärtää, miten työntekijöiden kertomukset kokemuksestaan vaikuttavat heidän identiteettiin ja toimijuuteen. Kertomuksia olisi silloin voinut analysoida siitä näkökulmasta, miten kotoutumistyötä tekevät asemoivat itsensä ja muut kertomuksissaan.

Lähteet

- "En olisi odottanut tätä sinulta", sanoi opettaja – Suomessa maahanmuuttajataustaiset oppivat huonommin kuin muut, tutkijan mukaan syrjintä rehottaa. 5.7.2020 julkaistu YLE:n artikkeli. Luettu 14.1.2022 sivulta <https://yle.fi/a/3-11431717>
- Ahmad, Akhalq 2010. ”Voisin tietysti palkata heitä, mutta...” Työmarkkinoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus. Wrede, S. & Nordberg, C. (toim.) Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. 72–92. Helsinki.
- Ahmed, Saara 2000. *Strange Encounters. Embodied others in Post-Coloniality*. Routledge. London.
- Ahokas, Laura 2010. *Promoting immigrants' democratic participation and integration*. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print, Tampere.
- Antikainen, Marie 2010. Matkalla suomalaiseksi ja hoiva-alan ammattilaiseksi? venäläis- ja virolaistaustaisten naisten ja suomalaisuuden kohtaamiset kulumista rakentamassa. Tohtorinväitöstutkimus. Helsingin yliopisto.
- Archer, Margaret 2003. *Structure, Agency and the Internal Conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Braun, Virginia & Clark, Victoria 2012. *Themathic Analysis. Handbook of Research Methods in Psychology: Vol. 2*.
- Braun, Virginia & Clark, Victoria. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101. London.
- Burr, Vivien 2007. *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä*. (käänt. J. Vainonen). Tampere. Alkuperäisjulkaisu 2002.
- Burr, Vivien. 2015. *Social Constructioinism*. New York.
- Castaneda, Anu & Kuusio, Hannamaria 2019. Sosiaalinen hyvinvointi, kotoutuminen ja terveys sekä näiden väliset yhteydet Suomen ulkomailla syntyneessä väestössä. *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 121–132.
- Dervin, Fred & Keihäs, Laura 2013. Johdanto uuteen kulttuurienväliseen viestintään ja kasvatukseen. Suomen kasvatustieteellinen seura. *Kasvatusalan tutkimuksia* 63. Jyväskylä.
- Dufva, Hannele & Aro, Mari 2015. Dialogical view on language learner's agency: connecting intrapersonal with interpersonal. Teoksessa Ping Deters, Xuesong (Andy) Gao, Elizabeth R. Miller & Gergana Vitanova (toim.) *Theoryzing and analyzing agency in*

- second language learning: Interdisciplinary approaches, 37–53. Multilingual Matters, Bristol.
- EESC 2004. Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the EU.
- Eid, Mona, Garcia-Velázquez, Regina, Renvik, Tuuli Anna, Castaneda, Anu & Kuusio, Hannamaria 2023. Syrjintäkokemukset selittävät Suomeen muuttaneiden heikompaan elämänlaatuun ja yhteiskuntaan kiintymistä. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1 FI. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 130–140.
- Elinkeinoelämän keskusliitto 2021. Tilastoja maahanmuuttajien työllisyydestä-esityksen Powerpoint 17.10.2021. Katsottu 14.1.2023 sivulta <https://ek.fi/wp-content/uploads/2021/10/20211017-tilastoja-maahanmuuttajien-tyollisyydesta.pdf>
- ELY 2022. Kohtaavuutta käytäntöön – osallisuutta rakenteisiin. Osallisena kotoutumista tukevien palveluiden järjestämisessä -hankkeen loppuraportti. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Eteläpelto, Anneli, Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija (toim.) 2010. Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Aikuiskasvatuksen 49. vuosikirja. Kansanvalistusseura. Vantaa.
- Eteläpelto, Anneli, Vähäsantanen, Katja, Hökkä, Päivi & Paloniemi, Susanna. 2014. Miten käsitteellistää ammatillista toimijuutta työssä? Aikuiskasvatus 3/2014, 202–214.
- Evans, Karen 2007. Concepts of bounded agency in education, work and the personal lives of young adults. *International Journal of Psychology*, 2007, 42 (2), 85–93. Psychology Press.
- Fejes, Andreas & Dahlstedt, Magnus 2023. Adult Migrants Language Learning, Labour Market, and Social inclusion. *Social inclusion 2023*, Volume 11, Issue 4, pages 1–4.
- Giddens, Anthony 1984. *The Constitution of Society*. Berkeley: University of California Press.
- Grzymala-Kazłowska, Aleksandra & Phillimore, Jenny 2018. Introduction: rethinking integration. New perspectives on adaptation and settlement in the era of super-diversity. *Journal of Ethic and Migration studies*. Volume 44, No.2, 179–196.
- Hacking, Ian 2009. Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Vastapaino, Tampere.
- Heikkinen, Hannu L.T., Huttunen Rauno, Syrjälä Leena & Pesonen, Jyri 2012. Action research and narrative inquiry: five principles for validation revisited. *Educational Action Research*, 20:1, 5-21.
- Hiitola, Johanna & Peltola, Marja 2018. Tuettu ja koettu toiseus viranomaisten ja maahanmuuttotautaisen vanhempien kohtaamisissa. Teoksessa J. Hiitola, M. Anis &

- K. Turtiainen (toim.) Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Vastapaino, Tampere, 124–146.
- Hiitola, Johanna & Sotkasiira, Tiina 2018. Pakkomuutto ja kotouttamistyö. Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 4/2018.
- Hiitola, Johanna., Anis, Merja & Turtiainen Kati. 2018. Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi — Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Vastapaino, Tampere.
- Hiltunen, Anna 2015. Maahanmuuttajan työhön liittyvä identiteetti ja ammatillinen toimijuus: maahanmuuttajien elämänkerrallisia kertomuksia ammatillisuudestaan kotimaassaan ja Suomessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: aikuiskasvatus.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.
- Holmberg, Liila, & Niemi, Anna-Maija 2019. Sinnikäs ja taipuisa toimijuus nuoren musliminaisen koulutuspolun kerronnassa. Nuorisotutkimus, 37(2), 7–20.
- Intke-Harnandez, Minna 2020. Maahanmuuttajaäitien arjen kielitarinat: etnografinen tutkimus kieliyhteisön sosiaalistumisesta. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Isola, Anna-Maria, Kaartinen, Heidi, Leeman, Lars, Lääperi, Raija, Schneider, Taina, Valtari, Saara & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Suomen Yliopistopaino Oy. Helsinki.
- Joronen, Tuula 2009. Maahanmuuttajien vapaa-aika ja kulttuuripalvelut pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki.
- Karvi 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Maahanmuuttajat korkeakoulutuksessa 2018–2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tekijät Maija Airas, David Delahunty, Markus Laitinen, Marja-Liisa Saarilampi, Tuomas Sarparanta, Getuar Shemsedini, Heidi Stenberg, Hilla Vuori, Hanna Väättäinen.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2219.pdf
- Kazi, Villiina & Alitolppa-Niitamo, Anne & Kaihovaara, Antti 2019. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki.
- Kekki, Miika & Linde, Jonna 2022. Career counsellors' professional agency when working with immigrants. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* (2024) 24: 269–287.
- Kekki, Miika 2024. Career Counsellors as Street-level integrators. Policies, practice and prospects. Väitöskirjatutkimus. University of Eastern Finland, Joensuu.

- Kekki, Miika, Ronkainen, Reeta, Seppälä, Tanja & Weide, Marjukka 2023. Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet kuvaa tavoitettaan osallisuutta epämääräisesti ja kapeasti. *Aikuiskasvatus*, 43, 90–97.
- Keskinen, Suvi 2012. Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalien kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Keskinen, S., Vuori, J. & Hirsiaho, A. (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli: kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere.
- Kinnari, Heikki 2020. Elinikäisestä kasvajasta kykypääomakoneeksi. Elinikäinen oppiminen yrittäjämäisen talouden aikakaudella. *Aikuiskasvatus* 40 (4), 305–319.
- Kokkonen, Lotta 2018. Pakolaisten sosiaalinen tuki viranomaiskohtauksissa. Teoksessa J. Hiitola, M. Anis & K. Turtiainen (toim.) *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtauksissa kehittyviä käytäntöjä*. Vastapaino, Tampere, 98–124.
- Kokkonen, Lotta, Pöyhönen, Sari, Reiman, Nina & Lehtonen, Tuija 2019. Sosiaaliset verkostot ja kielenoppiminen: kohti uutta ajattelua kotoutumiskoulutuksesta. Teoksessa Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) *Kotoutumisen kokonaiskatsaus. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 92–102.
- KOTO24. Kotoutumislain uudistus. Kotoutumislain keskeiset käsitteet.) *Kotoutuminen.fi* - sivusto: <https://kotoutuminen.fi/koto24-sanasto>. Viitattu 8.1.2025.
- Kurki, Tuuli 2019. Immigrant-ness as (mis)fortune? : Immigrantisation through integration policies and practices in education. Tohtorinväitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Löytty, Olli 2005. Toiseus. Kuinka tutkia kohtaamisia ja valtaa. Teoksessa Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Vastapaino, Jyväskylä, 161–189.
- Martikainen, Tuomas, Matti, Saari & Korkeasaari, Jouni 2013. Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (toim.) *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki, Gaudeamus, 23–54.
- Masud, Ameera 2024. Constructing the integrateable refugee and immigrant through integration policies and practices in Finland. Väitöskirjatutkimus, Helsingin yliopisto.
- Mutanen, Heli & Siivonen, Päivi 2016. Narratiivinen positiointianalyysi ja nuorten aikuisten toimijuus työpajaympäristössä. *Aikuiskasvatus*, 36(2), 84–98.
- Mäkelä, Marja-Liisa 2019. Toiset tytöt?: Suomalaisten maahanmuuttotaustaisten tyttöjen toimijuus peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä. Väitöskirjatutkimus, Turun yliopisto.

- Ndomo, Quivine 2024. The working underclass : highly educated migrants on the fringes of the Finnish labour market [Doctoral dissertation]. University of Jyväskylä. JYU dissertations, 744.
- Nieminen, Tarja, Sutela, Hanna & Hannulla, Ulla 2015. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Tilastokeskus, Terveystieteiden tutkimuskeskus & Työterveyslaitos. Helsinki.
- Niska, Miira, Venäläinen, Satu, Olakivi, Antero & Cañada, Jose A. (toim.) 2024. Sosiaalinen konstruktionismi. Miten tarkastella sosiaalista rakentumista. Vastapaino, Tampere.
- Nortio Emma 2019. Kotoutumiskeskustelu sosiaalisessa mediassa akkulturaatiotutkimuksen valossa. Teoksessa Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) Kotoutumisen kokonaiskatsaus. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 209–220.
- Ojala, Hanna, Palmu, Tarja ja Saarinen, Jaana (toim.) 2009. Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Vastapaino, Tampere.
- Opetushallitus 2022. Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022: 1a. Helsinki: Opetushallitus.
- Pesola, Hanna, Sarvimäki, Matti & Virkola, Tuomo 2024. Mitä oikeastaan tiedämme maahanmuuttajien kotoutumispolitiikan vaikuttavuudesta? Talous ja yhteiskunta 4/2024. Työn ja talouden tutkimus LABORE.
- PISA22 Tukea tasa-arvoiselle koulutielle. Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaaminen PISA 2022 -tutkimuksessa 2024 (toim.) Pulkkinen, J., Kauppinen, H., Hiltunen, J., Lehtola, P., Nissinen, K. & Rautopuro, J. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 39. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. 2019. Ollako vai eikö olla? Tutkimus viiden kieliryhmän kiintymisestä Suomeen. Raportti 5. Helsinki: e2 tutkimus.
- Pulkkinen, Marianne (Jyväskylän yliopisto): Paikallisten organisaatioiden rooli kotouttamistyössä Jyväskylässä 2018 [sähköinen tietoaineisto]. Versio 1.0 (2020-03-12). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3365>
- Pulkkinen, Marianne 2019. Paikallisten organisaatioiden ja järjestöjen rooli kotouttamistyössä Jyväskylässä: työntekijöiden kokemuksia. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: etnologia ja antropologia.

- Puusa, Anna 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki, Gaudeamus, 103–118.
- Pöysä, Jyrki. Positiointiteoria ja positiointianalyysi. Uusia näkökulmia narratiivisen toimijuuden tarkasteluun. Teoksessa: Samuli Hägg, Markku Lehtimäki & Liisa Steinby (toim.) Näkökulmia Kertomuksen Tutkimukseen. SKS. Tietolipas 226, 314–343.
- Renvik, Tuuli & Säävälä, Minna (toim.) 2024. Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2023: Näkökulmana väestösuhteet. TEM oppaat ja muut julkaisut 2024:1
- Ronkainen, Reeta & Suni, Minna 2019. Kotoutumiskoulutus kielikoulutuksena: kehityslinjat ja työelämäpainotus. Teoksessa Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) Kotoutumisen kokonaiskatsaus. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 79–92.
- Saukkonen, Pasi 2013. Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Gaudeamus, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi 2020. Suomi omaksi kodiksi. Kotouttamispolitiikka ja sen kehittämismahdollisuudet. Gaudeamus, Helsinki.
- Scotson, Mia 2019. Suomen kielen käyttämiseen liittyvät tunteet, käsitykset ja toimijuus. Apples – Journal of Applied Language Studies, 13(3), 107–129.
- Scotson, Mia 2020. Korkeakoulutetut kotoutujat suomen kielen käyttäjinä. Toimijuus, tunteet ja käsitykset. JYU Dissertations 271. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Seppälä, Tanja 2022. Suomenoppijoiden toimijuus kotoutumiskoulutuksen yksilöllisissä ratkaisuisissa. Teoksessa Seppälä, T., Lesonen, S., Iikkonen, P. & D'hondt, S. (toim.) Kieli, muutos ja yhteiskunta – Language, Change and Society. AFinLan vuosikirja 2022. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 79. Jyväskylä, 261–287.
- Somersaari, Sabrina 2020. Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden ammatillinen toimijuus ja ohjaus työssä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: aikuiskasvatus.
- Sotkasiira, Tiina 2018. Kotoutumista vai hyvinvointia? Metafora-analyysi syrjäseutujen kotopalvelussa. Teoksessa J. Hiitola, M. Anis & K. Turtiainen (toim.) Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Vastapaino, Tampere, 30–53.
- Strömmer, Maiju 2017. Work-related language learning trajectories of migrant cleaners in Finland. Apples : Journal of Applied Language Studies, 11(4), 137–160.

Tilastokeskus 2022. Väestö kielen mukaan 1990–2021.

<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2025. Maahanmuuton tilastot 2024: Kansainvälisen suojelun hakemusmäärät reilussa laskussa – opiskelijahakemusten määrä ennätyskorkea.

<https://valtioneuvosto.fi/-/5202425/maahanmuuton-tilastot-2024-kansainvalisen-suojelun-hakemusmaarat-reilussa-laskussa-opiskelijahakemusten-maara-ennatyskorkea>

Valaste, Maria & Wass, Hanna. Poliittinen osallistuminen osana kokonaisvaltaista kotoutumista. Teoksessa Kazi, V. & Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.) Kotoutumisen kokonaiskatsaus. Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, 193–205.

Valentine, Gill 2008. Living with difference: reflections on geographies of encounter. *Progress in Human Geography* 32 (3) 323–337.

Vieraskieliset. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html>

Vilppula, Matti 2002. Kohtaamisia. Kotimaisten kielten keskus. Kolumniaarearkku 15.10.2002. <https://kotus.fi/kolumni/kohtaamisia/>

Vuori, Jaana 2012. Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja kotouttamistyö. Keskinen, S., Vuori, J. & Hirsiaho, A. (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli: kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere.

Vuori, Jaana 2015. Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. *Yhteiskuntapolitiikka* 80: 4, Helsinki, 395–404.

Liitteet

Liite 1. Haastattelupohja (Pulkkinen 2019)

Ammatti?

Organisaatio/yhdistys, jolle työskentelee tai jossa toimii?

Kuinka suuresta organisaatiosta on kyse? Kuinka moni organisaatiossa työskentelee maahanmuuttajille järjestettävän toiminnan parissa (arviolta)?

Minkälaista ja kenelle suunnattua toimintaa organisaatio järjestää?

Miten organisaationne tukee maahanmuuttajan kotoutumista?

Minkälaista toimintaa organisaatio tarjoaa erityisesti maahanmuuttajille? Millaista monikulttuurista työtä organisaatio tekee? Mille maahanmuuttajaryhmälle toiminta on suunnattu? Kuinka paljon toiminnassa on mukana osallistujia?

Onko organisaatiolla jotain tiettyä toimintaperiaatteita? Jos on niin mitä?

Minkä ideologian mukaan kotouttamistoimintaa järjestetään? Miksi organisaatio järjestää kotouttamistoimintaa?

(Mistä organisaatio saa resursseja kotouttamistyöhön?)

Montako vuotta olette tehnyt työtä maahanmuuttajien parissa?

Teettekö kasvokkaisista asiakastyötä maahanmuuttajien kanssa?

Mitkä ovat työtehtäväsi?

Onko sinulla jotain tiettyjä toimintaperiaatteita työssäsi? Jos on niin mitä?

Teettekö yhteistyötä kotouttamistyössä jonkun muun tahon kanssa? Esimerkiksi kunnan, jonkun toisen järjestön? Millaista yhteistyötä tehdään?

Miten koet työsi? Koetko onnistuneesi työssäsi?

Mikä on haastavinta toiminnan järjestämisessä?

Missä organisaatio on erityisen onnistunut?

Mikä on työssäsi palkitsevinta?

Miten koettu organisaationne tekemän kotouttamistoiminnan onnistuneisuuden? Mikä merkitys organisaationne tekemällä kotouttamistoiminnalla on teidän mielestä?

Parannusehdotuksia?